

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 19 (618)

VĒLINIŲ PRIMINIMUI

Kur ilsisi protėviai

Dr. Leonas Milčius

Čia visko taip mažai, tik vienas kitas medis,
Keli dar kryžiai, sulinkę, surūdiję,
Prie jų nuleistomis šakomis boluojantis ber-
želis,
Lyg ko netekęs, parimo nusiminęs.

Balta koplyčia, žemės kauburėliai
Seniai nuskendę, ne, ne tarp gėlių.
Žiemą – sniege, vėliau pakils sužėlę,
Šimtai pražydusių panemunės žolių.

Kapai. Senieji protėvių kapai.
Nematė jie manęs ir aš jų nemačiau,
Tiktai žinau – mano pradžia čionai,
Ir tuo žinojimu jaučiuos tvirčiau.

Baltrus, Ona, dar Agota ir Jonas –
Vardai kaimietiški, sakytum, gal prasti.
Tik medis augo, plėtėsi, šakojosi,
Dabar po juo žemynai net keli.

Kaskart sustoju, Dievo prašau ramybės,
Laimingo atilsio, su meile žvelgt į mus,

Pasaulio keliuose toli toli nuklydusius,
Kartais pamiršusius net Nemuno krantus.

Tikiu, jų akys buvo geros, o rankos – darbščios,
švelnios,
Gyvenimą mylėjo, kaip myliu jį dabar.
Viliuos, kad tą minutę, kada pas juos nu-
žengsiu,
Sutiks šakelę menką. Dar vieną. Gal?

Zapyškis

Senosiose kapinėse. Leono Milčiaus nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Kviečiame į Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavimą ● 1 p.

Naujasis Šiaulių universiteto rektorius – prof. dr. Darius Šiaučiūnas ● 2 p.

Maisto bankas, pašalpos ir emigracija ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo, Švietimo ir mokslo ministerijos pranešimai ● 3, 4, 7 p.

Ar minėsime Lietuvos 1010-ąsias metines? ● 4 p.

Paminėtas Lietuvos Sąjūdžio Steigiamasis suvažiavimas ● 5 p.

Kauno technologijos universitetas – tarp 50 geriausiųjų ● 6 p.

Ar akademinės etikos kontrolieriaus institucija bus etiška? ● 6–7 p.

Mokslas - aplinkos apsaugai ● 8 p.

Iškilių asmenybių galerijoje: mokytojas Martynas Emilis Nauburas ● 10–11 p.

Atsisveikinome su pedagoge doc. dr. Valerija Auryliene, profesore Laima Liudvika Gričiute 12 p.

KRONIKA

Kviečiame dalyvauti Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavime

Lietuvos akademinės bendruomenės atstovus kviečiame aktyviai dalyvauti Lietuvos mokslininkų sąjungos suvažiavime, kuris įvyks šių metų lapkričio 21 d., trečiadienį, Lietuvos mokslų akademijos didžiojoje konferencijų salėje. Šiuo suvažiavimu pradėdame pasiruošimą Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) ir laikraščio „Mokslo Lietuva“ veiklos 30-mečio apibendrinimui. Pirmasis „Mokslo Lietuvos“ numeris pasirodė 1989 m. liepą. LMS buvo įkurta 1989 m. spalio 7 d. Įkurti sąjungą paskatino Lietuvos Sąjūdžio veikla, telkianti visuomenę atkurti nepriklausomą valstybę, sugrąžinti Lietuvą į pasaulio žemėlapi, į laisvų valstybių šeimą.

Dalyvių ir svečių registracija – nuo 13 val. Sutikimo kava.

Suvažiavimo pradžia – 14 val. Trukmė – iki 2,5 val.

Numatoma suvažiavimo darbotvarkė:

1. Sveikinimai Lietuvos mokslininkų sąjungai, besiruošiančiai savo veiklos 30-mečio minėjimui.

2. Suvažiavimo pirmininko, sekretoriaus ir Mandatų komisijos rinkimai.

3. Mandatų komisijos pranešimas.

4. Lietuvos mokslo tarybos ir Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto atstovų pranešimai.

5. Vilniaus universiteto prof. Daliaus Serafino pranešimas „Mokslininkai – Lietuvos pažangai“ (tarpdisciplininio mokslinio projekto pristatymas).

6. Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininko ir Revizijos komisijos ataskaita.

7. Diskusijos. Rezoliucijų priėmimas:

1) dėl mokslininkų veiklos vertinimo kriterijų;

2) dėl laikinosios Lietuvos Respublikos Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės veiklos perspektyvų (pranešėjas – grupės pirmininkas Seimo narys Lauras Stacevičius);

3) dėl akademinės bendruomenės telkimo ir Lietuvos mokslininkų sąjungos vaidmens stiprinimo;

4) dėl Lietuvos mokslininkų sąjungos

dalyvavimo, ruošiantis Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumui (remiantis LRS ir LPB komisijos 2018 m. spalio 11 d. nutarimu);

8. Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininko ir tarybos rinkimai. Išrinkto pirmininko kalba.

Popiežius Pranciškus dėkoja Lietuvai

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė gavo Popiežiaus Pranciškaus padėkos laišką už šiltą ir nuoširdų priėmimą per jo valstybinį vizitą Lietuvoje. Laiške Popiežius išreiškė dėkingumą už Prezidentės parodytą rūpestį ir palaikymą visų renginių mūsų šalyje metu bei džiaugėsi galėjęs susitikti su tiek daug Lietuvos žmonių, pilietinės visuomenės ir bendruomenių atstovų.

Šventasis Tėvas taip pat pabrėžė, kad jam labiausiai įsiminė apsilankymas Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje, ir toliau meldžiasi, kad laisvė, taika ir teisingumas visados išliktų pagrindiniais mūsų tautos ateities ramsčiais. Popiežius Pranciškus palaimino visus Lietuvos žmones visagalio Dievo vardu. *Šaltinis: „Tėviškės aidai“, Australijos lietuvių katalikų laikraštis (Nr. 21)*

Žuvusiųjų už Lietuvą ir mirusiųjų pagerbimas Kaune

Algirdo Patacko kapas. K. Kaminsko nuotr.

Dr. Raimundas Kaminskas

Lapkričio 1-ąją Lietuvos šaulių sąjungos Vytauto Didžiojo II rinktinės Kauno 202 kuopos šauliai kartu su Lietuvos

laisvės kovotojų sąjunga (LLKS), Lietuvos Sąjūdžio Kauno Taryba ir Kovo 11-osios gatvės bendrija organizavo tradicinį žuvusiųjų už Lietuvą bei mirusių savanorių, karių, partizanų, sukilėlių, šaulių, LLKS narių ir sąjūdininkų pagerbimą Kauno kapinėse.

Žemutinių Kaniūkų kapinėse buvo uždegta žvakė prie Kovo 11-osios Akto signa-

tarės B. Nedzinskiėnės kapo, Romainių kapinėse – prie Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių (Romo Kalantos) ir šaulių kapų. Senosiose Aleksoto kapinėse šauliai su kitais visuomenininkais ir Šv. Kazimiero parapijos klebonu kanauninku Valiumi Zubavičiumi meldėsi prie paminklo „Pieta“ ir šaulio Antano Kasparavičiaus kapo. Senavos kapinėse visuomenininkai uždegė žvakes prie Kovo 11-osios Akto signatarų B. Gajausko ir L. Si-

mučio kapų, o Panemunės kapinėse – prie Vasario 16-osios Akto signataro, Lietuvos Prezidento A. Stulginskio, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių ir šaulių kapų. Vilijos parke (Juozapavičiaus pr.) – prie Lietuvos karių kapų (prie paminklo „Žuvusiems dėl Tėvynės“).

Buvusiose Kauno senosiose kapinėse

Aleksandro Stulginskio ir jo žmonos kapas

(Vytauto pr.) prie paminklo „Žuvome dėl Tėvynės“ kartu su kanauninku VDU doc. Robertu Pukeniu žvakėmis ir malda buvo pagerbti mirusių šaulių, LLKS, sąjūdininkų, žuvusių už Lietuvos laisvę, atminimas. Petrašiūnų kapinėse šauliai uždegė žvakes prie Vasario 16-osios Akto ir Kovo 11-osios Akto signatarų, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių, šaulių ir sąjūdininkų kapų.

Naujasis Šiaulių universiteto rektorius planuoja permairas

Spalio 30 d. Šiaulių universiteto tarybos posėdyje buvo svarstyti penki klausimai, kurių svarbiausias – laikinojo Šiaulių universiteto rektoriaus paskyrimas. Slaptu balsavimu į laikinojo rektoriaus pareigas buvo paskirtas Informatikos katedros profesorius matematikas dr. Darius Šiaučiūnas.

Profesorius D. Šiaučiūnas sakė nustebintas tokiu universiteto tarybos narių pasitikėjimu. „Pirmasis žingsnis – komandos pasirinkimas, po to – strateginių tikslų formavimas. Bet šie tikslai nebus kiti, negu iki šiol buvo išsikėlusio buvusio rektoriaus komanda, – po balsavimo rezultatų paskel-

bimo kalbėjo laikinasis Šiaulių universiteto rektorius prof. dr. D. Šiaučiūnas. – Šiaulių universiteto bendruomenė pastaruosius metus daug dirbo, siekdama nustatyti universiteto veiklos kryptį ir numatyti, kaip Šiaurės Lietuvoje pastaruosius septyniadešimt metų viena ar kita forma veikianti aukštojo mokslo institucija dirbs ateityje. Daug pastangų įdėta, siekiant suprojektuoti Šiaulių universiteto vietą vykstančioje aukštojo mokslo reformoje ir svarstant, kaip tai paveiks aukštojo universitetinio mokslo perspektyvas mūsų regione. Tai jautrūs klausimai, kurių sprendimas paveiks ne tik mūsų universiteto bendruomenę, bet ir viso regiono raidą, todėl natūralu, kad iki šiandien padaryti darbai nebus užbraukiami. Atvirkščiai, matau būtinybę juos tęsti.“

Posėdžio pabaigoje buvo patvirtintas pakoreguotas Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu sąlygų aprašas ir Šiaulių universiteto reorganizavimo prijungimo prie Vilniaus universiteto būdu planas.

Po tarybos posėdžio bibliotekoje buvo surengta padėkos valanda darbą, einant rektoriaus pareigas, baigusiam prof. Donatui Jurgaičiui, atidavusiam Šiaulių universitetui net 40 metų. Renginio metu prof. D. Jurgaitis sulaukė daug universiteto bendruomenės atstovų padėkos žodžių ir linkėjimų. Skambia lietuviška daina rektorių taip pat pasveikino Muzikos pedagogikos ir vizualiųjų menų katedros studentų choras „Studium“. Prof. D. Jurgaitis nuo šiol daugiau dėmesio numato skirti moksliniam ir pedagoginiam darbui.

Lapkričio 5 d. „Mokslo Lietuvos“ vyr. redaktorius susitiko su išrinktu universiteto rektoriumi. Rektorius akcentavo, kad

Buvęs ilgametis universiteto vadovas Donatas Jurgaitis (kairėje) linki sėkmės naujam rektoriumi

sudėtingiausias uždavinys – numatyti tokias studijų programas, kurios skatintų darnią regionų plėtrą. Todėl tikrai nebus apsiribojama specialiosios pedagogikos studijų kryptimi: „Universitetas yra šio miesto ir regiono tarnas, skatinantis ūkio ir kultūros plėtrą. Jokia pažanga neįmanoma be šiuolaikiškai parengtų inžinierių ir kitų specialistų.“ Jis pažymėjo, kad į regioną ateis tik tokios įmonės, kurios čia matys galimybę apsirūpinti atitinkamą gamybos šaką gerai išmanančiais, motyvuotais žmonėmis. Tokių specialistų reikia statybos, transporto, logistikos, maisto ir lengvosios pramonės bei kitų sričių įmonėms.

Viena iš didžiausių kliūčių universiteto raidai rektorius laiko neigiamos viešosios nuomonės formavimą, nepateikiant jokių argumentų, tačiau vadovaujantis išankstine nuostata, universitetų ir kolegijų funkcijų bei jų įtakos ūkio pažangai painiojimą. Jis pažymėjo, kad studijų programų plėtra labiausiai priklausys nuo universiteto bendruomenės atsakomybės suvokimo ir gebėjimo keistis. Tačiau tai turėtų suprasti ir valdymo institucijos, numatydamos galimybes skirti atitinkamą finansavimą mokslo programoms ir projektams. Rektoriaus nuomone, specializuotos mokslininkų grupės turi dirbti kiekvienoje katedroje. Parengta pagal Šiaulių universiteto naujienas ir „ML“ informaciją

Išrinktasis Šiaulių universiteto rektorius prof. dr. Darius Šiaučiūnas

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Maisto bankas, pašalpos ir emigracija

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Turbūt jau niekas neabejoja, kad svarbiausias valdžios institucijų veiklos vertinimo kriterijus yra jos įtaka valstybės gyventojų skaičiaus kaitai. Veiksmai, padedantys sukurti naujas darbo vietas ir pagerinti dirbančiųjų motyvaciją, nuspelno didžiausio įvertinimo, nes padėtis darosi vis labiau grėsminga. Tačiau bet kokie „optimizavimai“, atimantys iš dirbančiųjų pragyvenimo šaltinį, išstumiantys juos į gatvę ir net skatinantys palikti savo valstybę, neturėtų būti toleruojami. Nė vienas savo krašte galintis pragyventi žmogus nesirenka emigranto likimo.

Gyventojų skaičiaus mažėjimas jau seniai lemia grėsmingų socialinių reiškinių grandinę. Mažėja prekių ir paslaugų vartotojų skaičius, auga socialinė nelygybė, gausėja destruktivaus elgesio apraiškų. Mažėjant gyventojų skaičiui, silpsta ir visuomenės aktyvumas. Daugelyje atokesnių vietovių girdime ne tik apie uždarytas gamyklas, bet ir apie didėjantį nusikalstamumą. Ištasas dienas neturintys ką veikti asmenys neretai prasimano išdaigų, kurios aplinkiniams kelia vis didesnę šurpulį, tačiau jas su didžiuliu azartu medžioja ne tik kriminalinės kronikos, bet ir paskutinius profesionalumo likučius išbarstę LNK „Žinių“ („Panoramos“) laidų kūrėjai.

Kažkur prieš gerą mėnesį dingio ne kažkoks nestabilus elgesio vienišius, bet visa šeima. Tačiau tai neįdomu net jų kaimynams. Tik po kurio laiko užklydę kriminalistai rado suirusius kūnus ir bandė nustatyti žūties priežastis. Nors mes niekaip negalime nulemti stichinių nelaimių masto kažkur Italijos šiaurėje ar Kinijos priekalnėse, tačiau žinių laidos kasdien pradedamos nuo smulkmeniško pasakojimo apie potvynius ir purvo nuošliaužas, miškų gaisrus ir žemės drebėjimus. Kokį poveikį tokie sužetai turi mums? Nebent, kad atsistume: „Kaip gerai, kad to dar nėra pas mus.“ Čia, jei stiprus vėjas ir nuplėšia vieną kitą stogą ar išverčia kelis medžius, nutrauko elektros perdavimo linijų laidus, po kelių dienų elektros tiekimas būna atkurtas, o automobilių eismas net nesutrikęs. Nėra Lietuvos tokių baisių, viską savo kelyje šluojančių potvynių, kaip Kinijoje, Italijoje ar kažkurioje Prancūzijos provincijoje. Dar nėra...

Kai kažkur praūžia karo šmėklos, apie tai vėliau liudija ryškiai sumažėjęs gyventojų skaičius ir griuvėsiai. Lietuvoje karo nebuvo jau beveik aštuonis dešimtmečius. Jo nebeprisimena ne tik mūsų tėvai, bet ir seneliai. Bet kodėl vos ne kiekvienoje gyvenvietėje styro griuvėsiai, kodėl ne tik atokesnėse gyvenvietėse, bet ir miesteliuose tokia daugybė namų užkaltais langais? Uždarytos parduotuvės, kultūros centrai. Gausybė lentelių su užrašais „Parduodama“, „Parduodu (išnuoju) patalpas, parduodu žemę...“ Tik tų perkančiųjų beveik nesimato.

Pralekia automobilis su svetimoms valstybės numeriais ar vairu dešinėje. Tik ne kažkokie dar nematyti užsieniečiai juos vairuoja. Mūsiškiai, dar prieš keletą metų tarp mūsų gyvenę. Menkas džiaugsmas, kad kol kas jie dar remia likusius gimtinėje. Neilgai remis. Vis dažniau išgirstame: „Negrįšiu. O ką čia veikti? Algos 4–5 kartus mažesnės, o kainos – didesnės.“ Vis mažiau vilčių, kad gyvenimas ims gerėti.

Žinoma, kai kam jis ir dabar – labai geras, o kai kam... Kažkas viešojo pirkimo konkursą lyg ir sąžiningai laimėjo, tačiau po jo metų metais teismų slenksčius mindo. Jau žiūrėk, paskelbia, kad bus tas išsvajotas Nacionalinis stadionas, o po kelių dienų praneša, kad rangovas negavo teisės net pradėti darbus. Taigi, kaip toje dainoje: „Ilgai laukęs – dar palauk...“ Daugybę metų Rusnės gyventojai laukė estakados, kuri išvaduotų nuo daugelio rūpesčių potvynių savaitėmis, bet štai kažkas iškapstė, kad projekto rengėjai nepastebėjo durpių sluoksnio po estakados trasa, todėl esą ne visi darbai numatyti, dokumentai – netikslūs. Vėl kažkam reikės ilgai įrodinėti, kad visko numatyti neįmanoma, kad niekas neturėjo piktų kėslų. Kažkas aimanuos, kad svarbi statyba ir vėl sustabdyta, o kažkas piktdžiugiškai kvatosis, nors jam pačiam nuo to nė kiek ne geriau. „Nors man jokios naudos nėra, bet ir tu jos nematysi...“ Tad kur niekšybės ribos? Kas pripildė ir perpildė mūsų tautiečių

tulžies taurę? Kas paskatino skūsti, kenkti, naikinti, kad gimtasis kraštas tiek apskūstajam, tiek ir skundikui būtų nebemielas?

Tą patį vakarą kelios televizijos stotys rodė idilišką vaizdelį: Prezidentė lankosi prekybos centre. Ir produktus perka ne sau, nes vyksta... eilinė Maisto banko akcija. Prezidentės prekių vežimėlis pilnėja ir sunkėja, bet mūsų Prezidentė – stipri, tad ir toliau krauna. Komentatorė susižavėjusi šalies vadovės dosnumu: ji ne tik pamaitins keliolika alkstančių, bet ir kitus paskatins. O balsas už kadro postringauja, kad Lietuva yra tarp mažiausiai aukojančių vargšams šalių. Ne tik nuo JAV ar kokios nors Švedijos, bet ir nuo Estijos keliais kartais atsiliেকে.

Ir tuo metu atmintyje iškyla neseniai matyti Estijos vaizdai. Nėra ten jokios prabangos, bet nėra ir griuvėsių. Nesimato tuščių, kiaurais stogais ir griuvančiomis sienomis karvidžių, buvusių sandėlių ar dirbtuvių, nestyro suniokotų agropramoninių kompleksų griaučiai. Net kaimuose nematyti sodybų užkaltais langais, ne taip, kaip Lietuvoje, kur riogso užsieni išvykusių ir netrukus kaimynų nusiaubtų ar net sudegintų namų likučiai. Kaimyninėje Latvijoje nebe gyvenamų apleistų sodybų pilna net labai gražiose vietose, tik gal absurdiško vandalizmo pėdsakų kiek mažiau. O štai Estijoje tokių niekur neteko matyti. Todėl ir statistika byloja, kad Estijos gyventojų skaičius nebemažėja. Tai kodėl mes nepasekėme šiaurinių kaimynų pavyzdžiu, kodėl taip nemylime savo krašto, nors jų pragyvenimo lygis tikrai nėra šviesmečiais nutolęs nuo lietuviškojo? Net priešingai: nėra Estijos gatvėse ir tokio skaičiaus naujausių modelių automobilių, nesimato ir tokių prabangių vilų bei pilaičių. Gal socialinės nelygybės žirkklės ten nėra tokios skaudžios, kaip Lietuvoje? Gal todėl ir tokio nuolatinio tyčiojimosi iš savo krašto ten netenka matyti... Ir daugelio laikraščių pirmieji puslapiai ne kriminalinės kronikos reportažais ar skandalų aprašinėjimais išmarginti.

Ar gali kas nors svetimas išmokyti mylėti savo tautą ir žemę, jei patys to neišmokstame? Juk niekas iš pašalės nepaskatins valdančiuosius ir piliečius vadovautis, jei ne abipuse pagarba, tai bent kiek didesne tolerancija. Mažiau beatodairiškai smerkti, bet pabandyti vieni kitus suprasti. Na ir kas, kad dabar ruošiamės naują Prezidentą išsirinkti, jei žiūrime į jį taip, lyg jis galėtų mūsų problemas „iš aukšto“ išspręsti, o pinigines pripildyti. Panašu, kad valdantieji panašias iliuzijas ir toliau puoselėja. Neseniai paskelbta, kad nepasiturintiems bus dalijami vadinamieji „vaučeriai“ – lengvatiniai maisto talonai, už kuriuos galima bus pigiau įsigyti pagrindinių maisto produktų. Taigi vėl tas pats susikaupusių socioekonominių problemų sprendimo metodas: užuot skatinus užsidirbti, siūloma laukti, kada tie „vaučeriai“ bus pradėti dalinti.

Šis pavyzdys priminė prieš porą metų keleiviniame autobuse nugirstą dviejų jaunų moterų pokalbį:

– Kur buvai, Agne, kad jau kelias dienas tavęs nemačiau?
– Bulves savo sodyboje sodinome.

– Ir tu sodinai? Aš tai jau antri metai nesodinu. A, tegu duoda... Seniūnijoje vėl pašalpoms užsirašiau. Vaikai – maži, neturiu kada tų bulvių prižiūrėti...

– Bet mano – dar mažesni.

– Tai čia jau tavo reikalas.

Daug kas jau ne pirmą kartą pastebi, kur keliauja gana nemažai „Maisto banko“ klientų. Net neprašyti kruopų ir kitų produktų pakeliai išdalunami, iškeičiami į „bambalinį“ alų ar net kai ką stipresnio. Paramos gavėja net neraudama aiškina:

– Mano vaikams tų kruopų nepaduosi. Nevalgo.

Taigi ar reikia stebėtis, kad Lietuvoje išsiauginome vis gausėjantį „pašalpininkų“ sluoksnį. Statistikos duomenimis, vien per aštuonis šių metų mėnesius apskaičiuota beveik 108 mln. eurų nedarbo išmokų. Tai 15,5 proc. daugiau, nei planuota, arba net 13,6 proc. daugiau nei pernai buvo skirta per visus metus.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Konsultacijoms – 11 mln. eurų. „Konsultantams atseikės tiek pat, kiek valstybė sukrapšto visos šalies mokinių būreliams.“ Žiniasklaidai paskelbus, kad valstybės valdomi „Lietuvos geležinkeliai“ ketina samdyti konsultantus, kuriems už paslaugas bus sumokėta iki 11 mln. eurų, Seimo narys Algirdas Butkevičius pateikė savo vertinimą. Parlamentaras kelia klausimą, kiek tokie švaistūniški sprendimai prisideda prie valstybės biudžeto nesurinkimo problematikos: „Valstybės valdomoms įmonėms entuziastingai besigiriant sparčiai gerėjančiais veiklos rodikliais, gyventojai to, deja, nepajus savo kišenėse. Šiais metais į valstybės biudžetą iš valstybės valdomų įmonių surenkama kone dešimtadaliu mažiau dividendų ir pelno įmokų nei suplanuota, o kitų metų valstybės biudžeto projekte dividendų ir pelno įmokų iš valstybės valdomų įmonių planuojama surinkti dar mažiau.“ Per devynis šių metų mėnesius iš valstybės valdomų įmonių dividendų ir pelno įmokų surinkta 158 milijonai eurų vietoj planuoto 171 milijono eurų. Iš viso 2018 m. planuota surinkti 222 milijonus eurų. 2019 m. valstybės biudžeto projekte numatoma, kad minėtų pajamų bus surinkta 192 milijonai eurų, t. y. 13 procentų mažiau, nei suplanuota šiais metais.

Keisis dviejų ministerijų pavadinimai. Seimas vienbalsiai priėmė Vyriausybės įstatymo pataisas, kuriomis nutarta pakeisti Ūkio ir Švietimo ir mokslo ministerijų pavadinimus. Priimtais pakeitimais Ūkio ministeriją nuspręsta pavadinti Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Šiuo pakeitimu siekiama kurti modernų valstybės požiūrį ir atkreipti dėmesį į šiuolaikišką ekonominių procesų reguliavimą, pirmiausia – į inovacijas, kurios sudaro svarbų pagrindą valstybės ekonomikos augimui. Anot iniciatorių, ministerijos pavadinimas tiksliau reprezentuos ministerijos veiklos sritį, pobūdį ir pagrindinius tikslus, taip jos pavadinimas bus labiau suprantamas tarptautinei bendruomenei.

Švietimo ir mokslo ministerija vadinsis Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Kaip tvirtina iniciatoriai, pakeitus šios ministerijos pavadinimą, bus sudarytos prielaidos reikšmingai padidinti sporto prestižą visuomenėje, valstybės bei savivaldybių institucijose ir įstaigose, taip pat pagerinti tarptautinį bendradarbiavimą fizinio aktyvumo ir sporto srityse ir sustiprinti valstybės sporto institucijos – Švietimo ir mokslo ministerijos – vaidmenį sporto srityje. Priimtos pataisos įsigalios 2019 m. sausio 1 d.

Skelbiamas privalomas referendumas dėl pilietybės išsaugojimo. Seimas priėmė nutarimą, kuriuo nutarta paskelbti privalomą referendumą dėl Konstitucijos 12 straipsnio, apibrėžiančio pilietybės įgijimą, pakeitimo. Pagal priimtą nutarimą privalomas referendumas bus vykdomas dvi dienas – 2019 m. gegužės 12 ir 26 d. Pasiūlymo iniciatoriai referendumą siūlo vykdyti dvi dienas įvertinus tai, kad Konstitucijos I skirsnio nuostatų pakeitimui reikalinga surinkti ypač didelį piliečių balsų skaičių – daugiau kaip pusę piliečių, turinčių rinkimų teisę ir įrašytų į rinkėjų sąrašus. Būtent šiomis dienomis šalyje bus rengiami Prezidento rinkimai ir rinkimai į Europos Parlamentą.

Šiuo metu Konstitucijos 12 straipsnis apibrėžia pagrindines Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo nuostatas, pagal kurias Lietuvos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais, o išskyrus įstatymo numatytus atskirus atvejus, niekas negali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiu. Referendumu priimti Konstitucijos pakeitimai įsigalios 2020 m. sausio 1 d.

Susitikimas su rašytoja Rūta Šepetyte (Šepetyt). Seime su Seimo Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos atstovėmis – Rasa Juknevičiene, Ingrida Šimonyte, Radvile Morkūnaite-Mikulėniene ir Monika Navickiene – susitiko lietuvių kilmės JAV rašytoja, romano „Tarp pilkų debesų“ autorė Rūta Šepetytė bei kartu atvykę svečiai iš JAV. Parlamentarė R. Juknevičienė jiems aprodė istorinę Seimo Kovo 11-osios salę, papasakojo apie Seimo istoriją ir veiklą, Laisvės kovas ir kruviniuosius Sausio įvykius. Susitikime aptartas šių savaitę Lietuvoje rodomas filmas „Tarp pilkų debesų“, sukurtas pagal R. Šepetytės knygą.

Pasak R. Šepetytės, jauniems žmonėms ypač svarbu daugiau sužinoti apie komunizmo nusikaltimus, susipažinti su Lietuva ir jos istorija, todėl keletą metų iš eilės čia atvyksta moksleiviai iš JAV Montgomerio Belo akademijos

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Šimtmečio proga geriausiems šalies abiturientams pirmą kartą paskirtos Signatarų stipendijos. Šiais metais pirmą kartą 20 geriausių šalies abiturientų, pasirinkusių studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose, skatinami Signatarų stipendijomis. Signatarų stipendijos dydis – 190 eurų kas mėnesį nuo pirmo kurso iki studijų pabaigos. Iš 20 Signatarų stipendijų 13 skiriama didžiausius konkursinius balus surinkusiems pirmakursiams, pasirinkusiems studijas universitetuose, 7 stipendijos – įstojusiems į kolegijas.

Iš universitetų studentams paskirtų 13 stipendijų daugiausia – net šešias – gaus Vilniaus universiteto pirmakursiai, po tris paskirta pasirinkusiems studijas Kauno technologijos universitete ir Vytauto Didžiojo universitete, viena atiteks Lietuvos sveikatos mokslų universiteto pirmakursiui.

Iš kolegijoms skirtų 7 stipendijų daugiausia – trys – atitenka Vilniaus kolegijos pirmakursiams, po vieną gaus šiemet įstojusieji į Utenos, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos, Vilniaus technologijų ir dizaino, taip pat Marijampolės kolegijas.

20 Signatarų stipendijų bus skiriama kasmet abiturientams, įstojusiems į Lietuvos universitetus ir kolegijas su geriausiais konkursiniais balais. Kandidatų atranką vykdo LAMA BPO. Kandidatai stipendijoms atrenkami 7 studijų krypčių grupėse. Siekiant kelti mokytojo profesijos prestižą, daugiausia Signatarų stipendijų skiriama pasirinkusiems ugdymo mokslų studijas – 4. Menų, humanitarinių ir socialinių mokslų studentams atitenka 3, matematikos, informatikos ir fiziniams mokslams – 3, sveikatos ir veterinarijos mokslams – 2, žemės ūkio, gyvybės mokslų ir sporto studijoms – 3, inžinerijos ir technologijų mokslams – 3, teisės, verslo ir viešosios vadybos studijoms – 2 Signatarų stipendijos.

Vyriausybė šiemet įsteigė Signatarų stipendijas, siekdama pagerbti 1918 m. vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų atminimą ir paskatinti geriausius Lietuvos abiturientus studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose. Šalia naujų Signatarų stipendijų geriausiems Lietuvos studentams jau nuo 1995 m. skiriamos vardinės Lietuvos Respublikos prezidentų stipendijos. Kazio Griniaus, Antano Smetonos, Aleksandro Stulginskio, Jono Žemaičio ir Algirdo Brazausko stipendijas kasmet gali gauti 30 Lietuvos universitetų ir kolegijų studentų.

Keičiasi priėmimo į profesines mokyklas tvarka. Į šias mokyklas bus galima stoti ne vieną, bet dukart per metus: vasarą arba žiemą. Po šią vasarą vykusio priėmimo likus valstybės finansuojamų vietų, šiemet žiemos priėmimas skelbiamas pirmą kartą ir vyks lapkričio 14 – gruodžio 14 d. Priėmimas bus vykdomas centralizuotai internetu per LAMA BPO sistemą. Priimtieji žiemą pradės mokslus vasario mėnesį. Žiemos priėmimo galės dalyvauti jau turintys vidurinį išsilavinimą. Profesinę kvalifikaciją, tokiu atveju, galima įgyti per 6–18 mėnesių. Profesinio mokymo įstaigoms 2018 m. iš viso buvo numatyta skirti 20,1 tūkst. valstybės finansuojamų vietų (2017 m. – 20,3 tūkst.), iš jų 3 tūkst. per vasaros priėmimą liko neužimta. Daugiausia laisvų vietų liko gamybos ir perdirbimo, informacijos ir ryšio technologijų, transporto srityse. Į profesinio mokymo įstaigas per vasaros priėmimą priimta 17,2 tūkst. asmenų. Šiemet daugiausia vietų skirta inžinerijos ir inžinerinių profesijų sričiai (4,3 tūkst.), paslaugų asmenims (3,3 tūkst.),

verslo ir administravimo (2,8 tūkst.). **Siūlymai dėl kolegijų veiklos tobulinimo.** Susitikime su 12 valstybinių kolegijų tarybų pirmininkais ir direktoriais švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė ir viceministras Giedrius Viliūnas aptarė būdus, kaip tobulinti kolegijų veiklą, įvertinant demografiją, technologijų ir regionų kaitą. „Lietuvoje mažėjant studentų skaičiui ir kintant aukštojo mokslo kvalifikacijų poreikiui, mūsų aukštosios mokyklos, tiek universitetams, tiek kolegijoms, kyla studijų kokybės ir tinkamumo iššūkiai. Kolegijos yra labai svarbus sektorius, kurio absolventų poreikį aiškiai signalizuoja darbo rinka. Todėl būtina užtikrinti koleginių aukštojo mokslo kokybę tiek ūkio sektorių, tiek regionų požiūriu, bendromis pastangomis įgyvendinant pačius geriausius sprendimus“, – sako švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė. Kolegijose studijuoja apie 40 proc. aukštųjų mokyklų studentų, darbdaviai gerai vertina jų pasirėngimą darbui konkrečiose darbo vietose. Nuo 2010 m. iki 2018 m. universitetuose studentų sumažėjo beveik 40 proc., o kolegijose – 35 proc. Kasmet kolegijų sektoriuje studentų mažėja po 2–3 tūkst. Studentų skaičiaus mažėjimas palietė visas Lietuvos aukštąsias mokyklas, tačiau regioninėse kolegijose jo poveikis yra ypač juntamas.

Susitikime konstatuoti esami kolegijų veiklos iššūkiai: dėl demografinių procesų ir ūkio struktūros kaitos kelios kolegijos nesiekia minimalaus studentų skaičiaus; jaučiamas atotrūkis tarp kolegijų ir miesto, regiono ūkio poreikių; didžiuosiuose miestuose tebėra daugiau kaip po vieną valstybinę kolegiją, ne visai racionaliai naudojami

ištekliai; sumažėjusios kolegijos neužtikrina regiono ūkio poreikius atitinkančios pasiūlos ir teikiamo išsilavinimo kokybės.

Šių metų balandį sudaryta kolegijų vertinimo darbo grupė išanalizavo Lietuvoje veikiančių kolegijų tinklą bei veiklos rodiklius ir pateikė rekomendacijas dėl kolegijų veiklos tobulinimo. Darbo grupė pateikė siūlymus įtraukti į kolegijų tarybas daugiau socialinių partnerių, keisti finansavimo ir vertinimo tvarką, kad ji skatintų studijų sričiai ar regionui reikalingą inovacinę veiklą. Taip pat pasiūlyta sutelkti išteklius, kad jie būtų efektyviai ir kokybiškai naudojami: didžiuosiuose miestuose sujungti tame pačiame mieste veikiančias valstybines kolegijas į klasterius, o mažąsias regionines bei sektoriales kolegijas glaudžiau susieti su didžiųjų miestų kolegijomis.

Kolegijoms bus teikiamos rekomendacijos, parengtos pagal jų veiklos analizės rezultatus. Jas gavusios kolegijos pateiks jų įgyvendinimo veiksmų planus. Dalyvaujant kolegijoms, rengiamos Mokslo ir studijų įstatymo pataisos siūlant gerinti kolegijų valdymą, įtraukiant daugiau socialinių partnerių. Taip pat numatyta sudaryti darbo grupes dėl Vilniaus ir Kauno regionų kolegijų pertvarkymo.

Šiuo metu Lietuvoje veikia 12 valstybinių ir 10 nevalstybinių kolegijų, jose studijuoja 35,4 tūkst. studentų. 2018–2019 m. duomenimis, daugiausia studentų turi Vilniaus (6,6 tūkst.) ir Kauno (6,3 tūkst.) kolegijos, mažiausiai studentų – Marijampolės (586), Alytaus (725) bei Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos (822). *Parengta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus*

■

Vydūno metai

Dr. Vacys Bagdonavičius

Šių metų kovo 22 d. suėjo 150 metų nuo didžiojo mūsų tautos kūrėjo, mąstytojo ir kultūros veikėjo Vydūno (1868–1953) gimimo. Lietuvos Respublikos Seimas 2018-uosius paskelbė Vydūno metais. Ankstesnioji Vyriausybė patvirtino šios sukakties komisiją, kuri parengė renginių ir darbų programą.

Toji programa daugelyje Lietuvos vietų vykstančiais renginiais gražiai įgyvendinama. O baigus ją įgyvendinti, turėtume

skaityti naujai išleistus bent rinktinių Vydūno raštų tomus ir naujus leidinius apie jį. Jau turime didelės apimties dr. Vaclovo Bagdonavičiaus ir prof. dr. Aušros Martišūtės-Linartienės monografiją, kurioje pateikta išsami Vydūno biografija, išanalizuota jo filosofija ir dramaturgija, parodytas pasaulėžiūros ir kūrybos principų formavimosi kelias ir kontekstas.

Įstabų kūrėją būsime pagerbę prie jam iškilusių paminklų Klaipėdoje ir Kaune, regėsime jo vardu pavadintas gatves, alėjas, bibliotekas, būsime aplankę sukaktuvines

parodas, pabuvoję iškilminguose minėjimuose, koncertuose, spektakliuose, konferencijose, knygų pristatymuose.

Sukaktis gražiai minima ne tik Lietuvoje ar lietuvių išeivijoje, bet ir Vokietijoje, kur prabėgo paskutiniai keleri Vydūno gyvenimo metai. Gegužės 5 d. Lietuvos valstybės atstovus ir vyduniečius į įstabų sukaktuvinių renginių pakvietė Detmoldo miesto savivaldybė. Jos rūpesčiu Vydūno atminimas prieš penkerius metus buvo įamžintas memorialine lenta ir paminkliniu biustu prie namo, kuriame po karo klajonių mąstytojas buvo

pirmiausia apsisutojęs. Vydūno gimimo dieną svečiai iš Vokietijos – Detmoldo meras Rainer Heller, šio miesto savivaldybės atstovė Petra Heidrich-Schröder, evangelikų kunigas Miroslavas Danys, atvykę į Vilnių, atsivežė ypatingą dovaną – kunigo M. Danio ir Vydūno brolio dukraitės Britos Storost iniciatyva leidyklos „LIT Verlag“ išleista knyga vokiečių kalba „Vydūnas ir vokiečių kultūra“, kuri su kitomis šiai progai skirtomis vokiškoms knygoms buvo pristatyta Lietuvos mokslų akademijoje. *Autorius yra Vydūno draugijos garbės pirmininkas. Šaltinis: www.voruta.lt*

Ar iškilmingai minėsime Lietuvos 1010-ąsias metines?

Vytautas Navaitis

2018 m. rugsėjo 27 d. grupė iškilių Lietuvos mokslininkų kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę, Seimo Pirmininką Viktorą Pranciškį ir Ministrą Pirmininką Saulių Skvernelį, siūlydami kovo 9-ąją paskelbti Lietuvos dieną, ją įrašyti į minėtinų datų sąrašą, o 2019 m. kovo 9 d. iškilmingai valstybės mastu paminėti Lietuvos 1010-ąsias metines.

Šiandien Lietuvai, jos istorinei savivokai ši data yra svarbi kaip simbolinė riba, žyminti perėjimo iš bevardės egzistencijos

į Vakarų civilizaciją pradžia. Minėdami Lietuvos dieną, minėtume Lietuvos pradžią – jos daugiau kaip tūkstantmetę istoriją. Tai skatins gyvinti ir stiprinti Lietuvos visuomenės istorinę ir pilietinę savimonę, skatins Lietuvos valstybės ir tautos savivoką, padės tinkamai pristatyti Lietuvą, jos kultūrą pasauliui.

„Nepamirškite savo tautos šaknų, prisiminkite praeitį, kalbėkitės su senoliais. Nėra nuobodu kalbėtis su senais žmonėmis. Eikite, suraskite senus žmones, ir tegul jie papasakoja apie jūsų tautos šaknis, džiaugsmą, vertybes. Taip pasiekdami šaknis, jūs tęsitate savo tautos istoriją ir sulauksite vaisių,

padėsiančių eiti pirmyn“, – kalbėjo popiežius Pranciškus, kreipdamasis į jaunimą Vilniaus katedros aikštėje.

Daugelis pasaulio valstybių vienaip ar kitaip šią – kovo 9 d. datą mini nuo XV a. Jau 900-ųjų Brunono žūties metinių proga vokiečių biografas istorikas profesorius Heinrichas Gisbertas Voigtas leidinyje „Brun von Querfurt“ mokslškai pagrindė neatsitiktinį pirmąjį Lietuvos paminėjimą rašytiniame šaltinyje. Artėjanti svarbi mūsų tautai data – Lietuvos paminėjimo 1010 metinės, o svarbiausia kovo 9 d. turėtų tapti svarbiu reiškinium mūsų tautos valstybės gyvenime. Todėl, siekdami skatinti visuomenę

dalyvauti valstybės politikos įgyvendinime istorinės ir kultūrinės atminties įprasminimo srityje bei skatinti Lietuvos Respublikos piliečių sąmoningą kultūrinės tapatybės kūrimą, taip pat ugdyti pagarbą valstybei, jos istorijai, nacionalinei kultūrai, susirūpinę Lietuvos istorine atmintimi, grupė iškilių Lietuvos mokslininkų – akademikų, profesorių ir Kovo 11-osios Akto signatarų, pasiūlė kovo 9-ąją paskelbti LIETUVOS DIENĄ, ją įrašyti į minėtinų datų sąrašą, o 2019 m. kovo 9 d. iškilmingai valstybės mastu paminėti Lietuvos 1010-ąsias metines. *Šaltinis: „Lietuvos aidas“, 2018 m. spalio 24 d.*

Paminėtas Lietuvos Sąjūdžio Steigiamasis suvažiavimas

Tarp minėjimo dalyvių – visuomenės veikėjas, ekonomistas Valentinus Aleksa

Spalio 22 d. Kauno r. Raudondvario pilyje paminėtas Lietuvos (Persitvarkymo) Sąjūdžio Steigiamasis suvažiavimas 30-metis. Surengtas susitikimas su Lietuvos Sąjūdžio pradininku, rašytoju, filosofu Arvydu Juozaičiu. Minėjime dalyvavo Kauno akademinės bendruomenės atstovai, žinomi visuomenės atstovai: prof. habil. dr. Gediminas Merkys, ekonomistas Valentinus Aleksa, Kovo 11-osios Akto signataras dr. Leonas Milčius, politologas, VDU Socialinių mokslų fakulteto dekanas prof. dr. Algis Krupavičius ir kt.

Prof. dr. sociologas Gediminas Merkys, politologas Algis Krupavičius

Filmas apie Ignotą Domeiką

Filmą žiūrovams pristato LMA Mokslininkų rūmų vadovė dr. A. Daučiūnienė

Spalio 23 d. Lietuvos mokslų akademijos Mokslininkų rūmai pakvietė į renginį iš ciklo „Ižymiųjų žmonių portretai“ LMA Didžiojoje salėje. Šį kartą tai buvo baltarusių sukurtas filmas „Ignotas Domeika“.

Ilgas sugrįžimas“ peržiūra. Renginį pradėjo Mokslininkų rūmų vadovė dr. Aldona Daučiūnienė. Ižangos žodį apie žymų geologą, mineralogą ir kalnų inžinierių, pedagogą, etnologą, mokslo ir visuomenės veikėją Ignotą Domeiką (1802–1889) bei pristatomą filmą tarė profesorius akademikas Algimantas Grigelis – puikus šios, tikrai neeilinės asmenybės gyvenimo ir darbų žinovas, 2017 m. parengęs kolektyvinę monografiją „Ignotas Domeika: geologas, mineralogas, kalnų inžinierius“.

Keletas faktų iš filmo anonso:

Jis buvo vienas pažangiausių Vilniaus universiteto studentų, bet, būdamas 21-erių, atsidūrė už grotų. Tai buvo garsiausias 1824 m. teismo procesas Europoje, nes buvo teisiami studentai, labai norėję mokytis. 1831 m. dalyvavo sukilime prieš caro valdžią. Sukilimui pralaimėjus, I. Domeika buvo priverstas išvykti iš gimtinės. Kurį laiką gyveno Prancūzijoje. Baigęs Paryžiaus aukštąją kalnakasybos mokyklą, sudarė Lenkijos–Lietuvos valstybės geologinį žemėlapi. Elzase jam

pavyko rasti didelių geležies rūdos telkinių.

Būdamas 36-erių, išvyko į Čilę ir ėmė dėstyti La Serenos Kalnakasybos licejuje. Čilės žemėje I. Domeika atrado tauriųjų metalų telkinių, gėlo vandens šaltinių Čilės sostinei – Santjago miestui, ištyrė Atakamos dykumą ir Andus – ilgiausią pasaulyje kalnų

grandinę, besidriekiančią palei visą vakarinę Pietų Amerikos pakrantę, aprašė Pietų Amerikos indėnų gyvenimą.

I. Domeika tris kartus buvo išrinktas Čilės nacionalinio didvyrio vardas. Jo vardu pavadinta kometa, kalnagūbris, švietimo įstaigos Čilėje, mineralas (domeikitas), keletas gyvūnų ir augalų rūšių. Būdamas 82 metų, I. Domeika grįžo į savo gimtinę – į Veliką Nedzviadką miestelį, esantį prie Naugarūdo. Ši kelionė, pasak jo, tapo šviežio oro gurkšniu po ilgo atsiskyrimo su gimtine.

Filmą 2017 m. sukūrė Minsko istorinių filmų studija. Filmo režisierius – Aleksejus Rakovičius, operatorius – Konstantinas Rabkovas. Filmo premjera Vilniuje, „Skalvijos“ kino teatre įvyko spalio 1 d. Joje dalyvavo filmo aktoriai ir svečiai iš Australijos: Ignoto Domeikos proanukė Paz Domeyko, jos vaikaitė Paulina Domeyko Rowland, James Domeyko ir Nicolas Novi (Domeyko) į žiūrovus kreipėsi LMA akademikas Algimantas Grigelis. Parengė V. B. „ML“ informacija

Ižangos žodį taria prof. akad. Algimantas Grigelis. V. Baltrūno nuotr.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos 30-osios įkūrimo metinės

Dr. Raimundas Kaminskas

Spalio 20 d. Kaune paminėtos Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos 30-osios įkūrimo metinės. Minėjimas prasidėjo šv. Mišiomis Kauno šv. apaštalo Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje. Vėliau kunigas Robertas Grigas pašventino atminimo lentą, skirtą Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos įkūrimui, Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyriaus pastate.

Lietuvos kariuomenės orkestras LPKT sąjungos įkūrimo 30-mečio minėjime

Lietuvos kariuomenės orkestras vedė minėjimo dalyvių eiseną iki VDU Didžiosios salės, kurioje vyko iškilmingas minėjimas. Būtent Kaune 1988-aisiais buvo įkurtas „Tremtinio“ klubas, 1990 m. pavadintas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, kuri dabar vienija apie 30 tūkst. narių. Autorius yra Lietuvos Sąjūdžio Kauno tarybos pirmininkas

LPKT sąjungos įkūrimo atminimo lenta

Balys Buračas. **Lietuvių darbo tradicijos ir papročiai.** Dailininkas – Albertas Broga. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2018

Neseniai sukako 120 metų nuo žymaus lietuvių fotografo ir kultūros metraštininko,

etnografo ir kraštotyrininko Balio Buračo (1897–1972) gimimo. Minėdami Lietuvos valstybės 100 metų jubiliejų, turime puikią progą prisiminti, kaip gyvybe alsuojantis tautinis atgimimas pašaukė daugelį Lietuvos žmonių, tarp jų brolius Buračus – Balį,

Joną, Bronių, visomis kūrybinėmis galiomis įsitraukti į mūsų kultūros tradicijų puoselėjimą, įprasminimą ir išsaugojimą.

Balys Buračas, per daugiau kaip 50 metų keliavęs po gimtąjį kraštą su fotoaparatu rankose, pateikė platų ir tikrovišką mūsų šalies

papročių, tradicijų, liaudies meno ir materialinės kultūros vaizdą. Jis siekė išsaugoti sparčiai nykstančius tautinės kultūros klodus ir turėjo retą gebėjimą suvokti savo atliekamo

Kauno technologijos universitetas – tarp 50 geriausiųjų

Spalio 31 d. „QS World University Rankings“ aukštųjų mokyklų reitingų organizatorių paskelbtuose naujausiuose „QS Emerging Europe and Central Asia 2019“ (QS EECA) reitingo rezultatuose Kauno technologijos universitetas pateko į reitinguotų universitetų 50-tuką. Šio reitingo tikslas – įvertinti besivystančių Europos ir Centrinės Azijos šalių aukštojo mokslo įstaigas. Šiomet buvo vertinama daugiau nei 450 institucijų, iš kurių reitinguojamos tik 305 geriausios. Tarp reitinguojamų aukštųjų mokyklų pateko 8 studijų ir mokslo institucijos iš Lietuvos.

KTU šiame reitinge dalyvauja jau keletą metų iš eilės. Šiais metais universitetas pagerino savo rezultatus net pagal 5 kriterijus iš 11 (įskaitant ir bendrąjį reitingo balą) ir pateko tarp 50 geriausių Europos ir Centrinės Azijos šalių universitetų. Auganti universiteto populiarumą tarp mokslininkų bei pasitikėjimą universiteto absolventais atspindi stabilus KTU pozicijų gerinimas, vertinant reputaciją tarp akademinio personalo ir darbdavių. Būtent šie kriterijai yra ypač svarbūs, siekiant įvertinti aukštojo mokslo institucijos veiklos kokybę, nes jie

sudaro 50 proc. galutinio įvertinimo, likę 8 kriterijai sudaro kitą pusę.

Šių metų reitinge reputacijos tarp akademinio personalo kriterijaus įvertį KTU pagerino ir pakilo dviem pozicijomis aukščiau. Reputacijos tarp darbdavių kriterijaus įvertis kilo viena pozicija aukščiau. Šiuo metu universitetas užima 26 vietą tarp visų reitinge vertintų institucijų. Tai geriausias KTU pasiektas rezultatas ir aukščiausia vieta iš visų atskirai vertinamų reitingo kriterijų. Vertinant tarptautinių studentų kiekio įvertį, KTU savo poziciją QS EECA reitinge

pagerino net šešiomis vietomis. Be to, šiemet KTU studentų ir dėstytojų skaičiaus santykis pagerėjo daugiau nei 24 proc. Net 8 pozicijomis kilo universiteto pozicija, vertinant darbuotojų, turinčių daktaro mokslinį laipsnį, kriterijų. Dešimtdaliu padidėjo ir mokslinių darbų skaičius, tenkantis vienam akademiniam darbuotojui. Didžiausias pokytis šiais metais pastebėtas vertinant KTU internetinio puslapio įtakos ir kokybės kriterijų, kuriame universiteto rezultatas pagerėjo mažiausiai 17 pozicijų. *Parengta pagal KTU Ryšių su visuomene departamento pranešimą* ■

Kelios pastabos dėl Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos

Aušrinė Pelėdaitė

Šiomet jau trečią kartą vyksta konkursas akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus pareigoms eiti. Beje, ir prieš penkerius metus kontrolierių pavyko išrinkti tik iš trečio karto. Gal ir šį kartą trečias kartas nemeluos. Nors aną kartą kontrolieriumi tapo asmuo, kurio viešu motu buvo „niekada nesiginčykite ir nediskutuokite su kvailiu (-e), nes žmonės gali nesuprasti, kuris esate kuris“. Nereikia jokios dekonstrukcijos, kad visų aplinkinių padalijimas į kvailius ir ne kvailius labai „tinka“ akademinės etikos kontrolieriui ir yra itin „etiškas“ teiginys. Tik tada garbūs Lietuvos mokslo tarybos nariai viso to nepastebėjo, nes kai kam tuo metu tikroji problema buvo, ko negalima skirti į tą pareigybę, o ne tai, kaip rasti į ją tinkamą pretendentą.

Dabar Lietuvos mokslo taryba paskelbė 5 kandidatus. Visi kandidatai – mokslo žmonės, o vienas dar ir 23 metus policijos pareigūnu dirbęs... Kita vertus dabar Lietuvoje būti (buvusiu) policininku visai populiariau. Todėl nieko keista, kad po policininką turi būti visur, net Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje. Tik įdomu, ką ta Tarnyba veikia, kad buvę policininkai nori jai vadovauti?

Per penkerius metus ši Tarnyba priėmė vos daugiau nei šimtą sprendimų. 2013–2018 m., kaip savo interneto puslapyje pateikia informaciją, Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba ištyrė skundų dėl akademinės etikos pažeidimų, dažniausiai nustatydama, kad akademinės bendruomenės nariai netinkamai citavo, plagijavo savo kolegas arba užsiėmė vadinamuoju saviplagiatu.

Tik ar ši Tarnyba pateisino akademinės bendruomenės lūkesčius? Ar atnešė daugiau skaidrumo ir etiškumo? Net Tarnybos vadovas turėjo atsistatydinti iš esmės dėl neetiško savo elgesio, t. y. viešų antisemitinių aiškinimų, taigi būtų sunku patikėti, kad Tarnyba stovi ant gerų pamatų. O akademinės bendruomenės lūkesčiai nėra pateisinti. Į ką reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvos mokslo taryba dar kartą nepaslystų „ant banano žievės“, rinkdama naują kontrolierių?

Akademinės etikos pažeidimų apibrėžimai

Bet kuri organizacija turi turėti aiškų teisinį pamatą, o jos veikla turi būti griežtai reglamentuota. Taigi lieka tik apgailestauti,

kad Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba per penkerius metus nesugebėjo suformuluoti ir įteisinti net aiškių plagijato apibrėžimų. Liūdna, bet faktas, kad visi šios Tarnybos tyrimai vyko, taip ir nesugebėjus aiškiai apibrėžti, kas gi yra plagiatas?

Taigi kyla kitas rimtas klausimas: ką kontrolierius tyrė, jei net svarbiausias galimas akademinis prasižengimas nėra aiškiai ir tiksliai apibrėžtas. Nors, pagal savo priedermę, Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, prieš pradėdama visus savo darbus, turėjo bent aiškiai įvardinti reiškinius, kuriuos ketino ir bandė tirti. Jos prievolė buvo ir tebėra sukurti bent minimalų teisinį apibrėžimą, nes Mokslo ir studijų įstatyme (MSĮ) tokia sąvoka apskritai nesutinkama, nors kaip tik MSĮ dažniausiai savo sprendimuose vadovaujasi Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba. Ypač šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 ir 9 punktais, kuriuose nurodoma, kad mokslas yra grindžiamas akademinės etikos ir intelektualinės nuosavybės teisių užtikrinimu.

Tačiau šios įstatymo nuostatos yra itin bendros, netgi abstrakčios. Jos nesako nieko apie galimų akademinės etikos pažeidimų formas ir jų turinį. Beveik prieš penkerius metus atsiradusios Tarnybos pirmasis darbas ir turėjo būti nacionalinio akademinės etikos kodekso parengimas. Dabar Tarnyba dirba, tačiau vis nepateikia ir nepaaiškina nei visuomenei, nei akademinėi bendruomenei etikos pažeidimų apibrėžimų, dėl kurių būtų sutarta ir jie būtų nekvestionuojami.

Bet galima pasidžiaugti, kad už ją tai daro patys mokslininkai. Dr. J. Baltrimas akademinės etikos pažeidimus suskirstė į tris pagrindines grupes: pažeidimus studijų procese, moksle bei reglamentuojant mokslą ir studijas. Studijose tai gali pasireikšti kaip nesąžiningas studentų studijų rezultatų vertinimas už atlygi bei sprendimų priėmimas dėl asmens priėmimo į universitetą, šalinimo iš universiteto, akademinė atostogų suteikimo ir pan. Moksle akademinis nesąžiningumas gali pasireikšti plagijavimu, sąmoningu mokslinių tyrimų rezultatų iškraipymu. Šių veikų potencialo yra ir mokslinės veiklos administravime, skirstant finansavimą, vertinant mokslinę veiklą. Studijų procesą ar mokslinių tyrimų veiklą Lietuvoje yra įgaliotos reglamentuoti ministerijos, valstybės mokslo ir studijų politiką įgyvendinančios institucijos bei mokslo ir (ar) studijų įstaigos. Šių įstaigų pareigūnų piktnaudžiavimas įgaliojimais taip pat gali turėti akademi-

nio nesąžiningumo bruožų (žr. Baltrimas J. *Teisinė atsakomybė už akademinės etikos pažeidimus. Teisės problemos, 2018, 1 (95), p. 60.*) Verta paminėti, kad Tarnyba akademinę etiką tiria tik studijų ir mokslo srityse.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, net savo nuostatuose Seimui jai užtikrinus vieną iš uždavinių: „Prisidėti prie mokslo ir studijų kokybės, puoselėjant akademinės atsakomybės principus ir etiškas mokslines praktikas, taikant plagijavimo, neteisėto kopijavimo ar kitokio kitų asmenų sukurtų intelektualinės nuosavybės rezultatų neteisėto naudojimo, taip pat mokslinių tyrimų duomenų padirbinėjimo, klastojimo arba manipuliavimo jais preven-

cijos priemones.“ (žr. LR AEPK Tarnybos nuostatų 12. (6) punktas), nepasiūlė į teisės aktus įtraukti ir aiškiai apibrėžti nei plagiatą, nei saviplagiatą teisinių sampratų. Tai kuo tada remdamasi ji „išaiškina“ plagiatą atvejus, jei nacionaliniuose teisės aktuose tokia samprata apskritai neegzistuoja? Atsakymą jau minėjome. Taip, tais pačiais dviem Švietimo ir mokslo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies punktais – antruoju ir devintuoju. Ir dar aukštųjų mokyklų akademinės etikos kodeksais, kurie visi tarpusavyje SKIRIASI. Bet tai, kaip minėta, nesutrukdė ir, kaip matyti, netrukdo Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai aptikti ir išaiškinti plagiatą.

■ Nukelta | 7 p.

Ankstinamas brandos egzaminų pasirinkimo laikas: ką reikia žinoti, 2019 m. stojant į universitetą?

VGTU studijų prorektorius Romualdas Kliukas. VGTU nuotr.

Siekiant sukurti moksleiviams sąlygas anksčiau ir atsakingiau planuoti savo būsimų studijų kryptį, šiemet ankstinamas egzaminų pasirinkimo laikas. Švietimo ir mokslo ministerija priėmė sprendimą paankstinti egzaminų pasirinkimo laiką, todėl menų ir technologijų mokyklinius brandos egzaminus abiturientai jau pasirinko rugsėjį, o kitus turėjo pasirinkti iki spalio 24 d.

„Asmenys, įgysiantys vidurinę išsilavinimą 2019 m. ir pretenduojantys į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos bei vientisųjų studijų vietas, turi išlaikyti lietuvių kalbos, užsienio kalbos ir matematikos valstybinius brandos egzaminus, kurių įvertinimų aritmetinis vidurkis būtų ne mažesnis nei 40. Į universitetus bus priimami stojantieji, kurių penkių privalomų mokytiis dalykų įvertinimų vidurkis bus ne mažesnis negu 7. Jau nuo kitų metų bus atsižvelgiama ne tik į stojančiųjų brandos egzaminų rezultatus, bet ir į metinių pažymių vidurkį“, – stojimo naujoves apžvelgė Vilniaus Gedimino technikos universiteto studijų prorektorius Romualdas Kliukas. ■

Kelios pastabos dėl Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos

■ Atkelta iš 6 p.

Tyrimų nukreipimas į institucijas ir sankcijų nelygė

Toliau bus dar įdomiau. Tarnyba, gavusi skundą, gali nagrinėti jį pati arba persiųsti aukštojo mokslo ir studijų institucijai. Lieka neaišku, kodėl ir kuo remiantis vienais atvejais pranešimai nukreipiami nagrinėti į atitinkamą instituciją, o kitais atvejais tyrimo iš karto imasi pati Tarnyba. Ir tai yra labai svarbu, nes, kai tyrimai apsiriboja vidinių mokslo ir studijų etikos komisijų sprendimais, jie nėra iš esmės viešinami. Dar daugiau – už analogiškus pažeidimus yra skiriamos nelygiavertės sankcijos, palyginus su Tarnybos sprendimais. Pavyzdžiui, Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos sprendimai yra įpareigojantys ir suvaržantys asmenų, pažeidusių akademinę etiką, mokslinės ir profesinės veiklos galimybes. Tokie asmenys negali teikti paraiškų Lietuvos mokslo tarybos finansavimui gauti. Tačiau viso to galima išvengti arba padedama išvengti, kai toks tyrimas nukreipiamas tirti universiteto akademinės etikos komisijai, kurios sprendimai iš esmės jokių pasekmių nesukuria. Tai tik įrodo, kad Tarnyba turi įrankį vykdyti sovietinius draugiškus teismus, kai to nori ar to reikia, ir lygiai taip pat susidoroti su tais, su kuriais labai norisi arba vėlgi kam nors to labai reikia. Tai ar etiška yra tokia Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos veikla? Ar viskas čia tik dėl kokio nors įgimto kvailumo? Būtų sunku tuo patikėti.

Tyrimų procedūros: jokios tvarkos nebuvimas ir liudijimai prieš save

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai taip pat negalioja ir gero viešojo administravimo principai, tokie kaip objektyvumo, skaidrumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia ir pan. Blogiausia, kad ši Tarnyba neturi nusistačiusi jokių atliekamų tyrimų procedūrų ar kitos tvarkos. Todėl gali ignoruoti teikiamus prašymus, neatsakyti pareiškėjams ir neteikti informacijos apie atliekamus tyrimus ir procedūras net tiems, kurių atžvilgiu atlieka tyrimą. O kam? Juk jie maži ir negali savęs apkrauti kažkokiu pertekliniu administravimu. Ir taip vos spėja pažeidimą po pažeidimo fiksuoti!

Dar vienas liūdnas faktas – pati Tarnyba dažnai nesugeba surinkti tinkamų įrodymų. Tokiu atveju patys įtariamieji netinkamais darbais turi įrodinėti tai, ką yra padarę ar nepadarę. Vėl tokioje situacijoje, kai nėra jokių taisyklių, galima elgtis, kaip tik nori. Antai prieš kurį laiką žiniasklaidoje kilo abejonių dėl Seimo nario Audrio Šimo bakalaurinio darbo autentiškumo. Tarnybos atstovai paaiškino, kad jie esą neturi priemonių darbo autentiškumui nustatyti ir tai galbūt padarys pačios institucijos (žr.: <https://tv.lrytas.lt/zinios/lietuvos-diena/2018/09/04/news/valstiecio-a-simo-studijos-greituju-metu-pakvipo-plagiatu-7459310/>).

O kaip tada kituose panašiuose tyrimuose pavyksta tai nustatyti? Ar ten nušvitimas ateina ir sprendimai priimami tik Apvaizdos pagalba?

Informavimas: šališkas ir neobjektyvus

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba turi ir dar daugiau problemų,

ne tik tą mažytį neaiškumą, kuo vadovaudamasi nustato plagiatą ir saviplagiatą atvejus, ar veiklos tvarkų neturi... Viena tarp tų kitų problemų – visuomenės informavimas apie nustatytus pažeidimus ir tolimesnius teisinius ginčus. Pažvelgus į Tarnybos interneto svetainę, nesunkiai galima pastebėti, kad ji labai greitai ir išsamiai informuoja apie teisinius ginčus, kuriuos laimi. BET, jei sprendimas šiai Tarnybai nepalankus, t. y., jei teismas panaikina akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus sprendimą, to eiliniai piliečiai neraz jokiame matomoje naujienų skiltyje (kuri dabar realiai ir yra skirta paskelbti tik tiems teisiniams ginčams, kurie yra palankūs Tarnybai), o ras „padėtus“ smulkiu šriftu gerokai atokiau – sprendimų skiltyje, kur informacija pateikta ne pagal naujausius teisinius ginčus, o pagal kažkada priimtus Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos sprendimus. Čia nueis ir informacijos ieškos tik tas, kuris žino, ko ieško.

Pavyzdžiui, vien 2018 m. balandžio–liepos mėnesiais vyko 2 teisiniai ginčai, kuriuos Tarnyba pralaimėjo ir, kaip manote, ar jie buvo paskelbti Tarnybos naujienų puslapyje? Žinoma, kad nebuvo. Jie tik Tarnybos įvaizdį gadina, nes ši ne tik plagiatą, be šios sąvokos teisinio apibrėžimo, gali nustatyti ir nustato, bet ir daro tai, be abejo, visada teisingai. Tad teismuose pralaimėti ši Tarnyba pagal jos apibrėžimą negali.

Dar viena įdomybė. Norite, kad Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba nenagrinėtų skundo arba nutrauktų tyrimą jūsų atžvilgiu? Tiesiog neteikite šiai įstaigai jokios informacijos. Būtent taip pasielgė Kazimiero Simonavičiaus universitetas, kuris neatsakė nė į vieną iš aštuonių kontrolieriaus raštų ir *voilà...* po trejų su puse metų kontrolierius tyrimą dėl šio skundo nutraukė (2018 m. rugpjūčio 7 d. Nr. SP-5). Tiesiog sėkmės formulė, kuri dar kartą įrodo šios įstaigos neįgalumą.

Neetiškas pačios institucijos elgesys

Galiausiai kitas, švelniai tariant, įdomus aspektas, apie kurį rašė ir „Delfi“ (<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/zydu-lietuvsaudziu-skatinusiam-ieskoti-etikos-kontrolieriui-mokslininko-kaltinimai-jis-tai-daro-ne-pirma-karta.d?id=77422473>), yra tai, kad Tarnybos oficialioje svetainėje galima rasti pasisakymų, kritikuojančių įvairių instancijų teismų priimtus Tarnybai nepalankius sprendimus, nors tai ne visai atitinka kontrolieriui valstybės deleguotas funkcijas. Ar, šiuo atveju, galima manyti, kad Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba yra aukščiau už teismus? Ar kad Lietuvoje teisingumą vykdo ne teismai, bet ši Tarnyba? Iš pirmo žvilgsnio klausimas gal ir atrodo kvailas, tačiau, pasižvalgę po Tarnybos svetainę, tuo gali suabejoti, kai randi tokį sakinį: „Tokia teismų pozicija, kad akademinės etikos pažeidimai turi būti grindžiami teisės normomis, supponuoja teismų nepagrįstų sprendimų dėl Kontrolieriaus sprendimų nepagrįstumo ir neteisėtumo konstatavimo ir jų panaikinimo priėmimą.“ (<http://www.etika.gov.lt/2017/05/2017-05-05-teisejai-akademines-etikos-pazeidimus-grindzia-teises-normomis/2017-m-geguzes-5-d.>). Tai tikrai įrodo Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus

tarnybos viršenybę prieš teismus... ar ką mes ten kalbėjome apie teisės normas?

Matant tokią Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos „veiklą“ ir piktybiškai apeinamus teisės aktus, vienintelis kelias išspręsti šį Gordijaus mazgą yra jį perkirsti. Kitaip tariant, reikia Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybą iš

esmės reorganizuoti ir sukurti naują instituciją, kuri, pasimokiusi iš dabartinės klaidų, sugebėtų apibrėžti ne tik plagiatą sąvoką. Ji privalo turėti aiškius teisinius savo veiklos pagrindus, konkrečiai nustatytas tyrimų procedūras ir elgtis etiškai. Tik ar Lietuvos mokslo taryba išdrįs tai padaryti ir pasiūlyti tokį sprendimą Seimui? ■

KTU Europos instituto vadovė – Ringailė Kuokštytė

KTU Europos instituto vadovė dr. Ringailė Kuokštytė

tykių ekspertė Ringailė Kuokštytė. Ji pakeis iki šiol direktoriaus pareigas ėjusį Vygandą Ušacką, kuris priėmė sprendimą dalyvauti Lietuvos Prezidento rinkimuose ir darbą Universitete baigė.

R. Kuokštytė Panteono-Sorbonos universitete prancūzų kalba apgynė daktaro disertaciją, yra dirbusi Lietuvos nuolatinėje atstovybėje prie Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO), dėščiusi Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute. Naujoji instituto vadovė darbą pradėjo lapkričio mėnesį.

KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Europos institutas veikia pradėjo 1998 m. Instituto iniciatyva organizuojamos tarptautinės konferencijos, seminarai, diskusijos, kur aptariami Lietuvos ir Europos Sąjungos strateginiai iššūkiai, rengiamos ir pristatomos rekomendacijos jiems spręsti. Taip pat vykdomi Europos ir Europos Sąjungos politiniai, ekonominiai ir socialiniai tyrimai, kurių rezultatai viešinami visuomenei ir akademinėi bendruomenei, leidžiamas mokslinis žurnalas. ■

Kauno technologijos universiteto Europos institutui vadovaus politikos mokslų daktarė, tarptautinių san-

KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, kuriame įsikūręs Europos institutas. KTU nuotr.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

(*Montgomery Bell Academy*). „Kai kuriems moksleiviams, aplankiusiems Lietuvą, tai yra gyvenimą keičianti patirtis“, – sakė ji.

Seimo narė R. Morkūnaitė-Mikulėnienė teigė, kad rašytojos gvildenamos temos pakeltos į politinį lygmenį. Ji kaip pavyzdį paminėjo rugsėjį Europos Sąjungos misijos

JAV išsakytą paramą Lietuvos raginimui, kad amerikiečių prekybos tinklas „Walmart“ pašalintų iš prekybos marškinėlius su sovietų simboliais, nes jie žeidžia sovietų teroro aukas. Parlamentarė pasidžiaugė, kad R. Šepetytės iniciatyvos buvo išgirstos ir pasaulis kur kas daugiau žinos, kas iš tikrųjų vyko Sovietų sąjungoje. Todėl jie labiau supras mūsų nuogaštavimus ir aktualijas. ■

VGTU pasiūlymą iš atliekų gaminti biodujas įvertino tarptautinė bendruomenė

Agnė Augustinaitė

Atliekų susidarymas ir valdymas yra vienas iš svarbiausių šių dienų aplinkosaugos klausimų. Netvarkomos atliekos pūva ir išskiria dujas, kurių 50–70 proc. sudaro šiltnamio efektą kuriančios metano dujos bei anglies dioksidas. Neorganinės medžiagos, esančios atliekose, patenka į dirvą su trąšomis ir sukelia neigiamą poveikį tiek dirvos derlingumui, tiek žmonių sveikatai. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Aplinkos apsaugos instituto mokslininkai prof. habil. dr. Pranas Baltrėnas ir prof. dr. Edita Baltrėnaitė nesustabdomai augantį atliekų kiekį, šiltnamio efektą ir neigiamą poveikį aplinkai siūlo mažinti, pasitelkiant mažuosius bioreaktorius.

Pasak P. Baltrėno, mažieji bioreaktoriai iš dumblo, maistingų, komunalinių, žemės

ūkio ir kitų pūvančių, biologiškai skaidomų atliekų vos per porą savaičių gali natūraliai išgauti gerą, vertingą ir švarų kurą – biodujas. „Biodujos gali būti naudojamos kaip alternatyva iškastiniam kurui, šilumos ir energijos gamybai. Biodujų naudojimas galėtų sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, sausumos ir požeminių vandenų užterštumą, kartu spręstų nesustabdomai augantį atliekų kiekį. Tai ypač aktualu maisto industrijai, miškininkystei, žemdirbystei, žemės ūkiui“, – akcentuoja VGTU profesorius.

5–6 metų mokslininkų ir studentų atliktus tyrimus, susijusius su mažaisiais bioreaktoriais, neseniai monografija išleido viena geriausių pasaulio mokslo, technikos ir medicinos knygų leidyklų – „Springer“. Knygoje autoriai aptaria, kaip jų patentuoti mažieji bioreaktoriai gali išskirti biodujas iš biologiškai skaidomų atliekų, identifikuo-

Prof. habil. dr. Pranas Baltrėnas ir prof. dr. Edita Baltrėnaitė

ja, kurios atliekos yra tinkamiausias šiems mažiesiems bioreaktoriams ir gali padidinti jų produktyvumą. Leidyklos pasirinkimas spausdinti tyrimų medžiagą – neeilinis įvykis. Tarp „Springer“ leidyklos išleistų knygų ir straipsnių autorių yra daugiau nei 200 Nobelio premijos laimėtojų.

Monografijoje akcentuojama, kad mažieji bioreaktoriai gali ne tik prisidėti prie aplinkosaugos, bet ir spręsti elementarią nedidelių Lietuvos ūkių savininkų problemą. „Ūkininkai, turintys keletą karvių, kiaulių, vištų, auginantys vaisius, daržoves, susiduria su problema, kur dėti nereikalingą žolę, pūvančias maisto atliekas, gyvulių išmatas? Ją išspręsti gali padėti mažieji bioreaktoriai. Pavyzdžiui, 1 kubo tūrio biologiškai suyrančiomis atliekomis užpildytas bioreaktorius gali pagaminti tiek dujų, kiek namų ūkis jų sunaudoja maisto gamybai“, – pasakoja VGTU profesorius. Anot jo, gaunama dviguba nauda – ir aplinka sutvarkyta, nes sunaudojamos

nereikalingos atliekos, ir kartu gaunamas švarus kuras – biodujos.

VGTU mokslininkai pagal projektus „EUREKA“ ir „Intelektas LT“ jau yra pagaminę vieną 200 l talpos, du po 30 l talpos ir šešis po 5 l talpos mažuosius bioreaktorius, kurie naudojami tyrimams atlikti. Šiuo metu gaminamas naujas patobulintas trijų pakopų bioreaktorius, kuris išspręs dabar egzistuojančią problemą. „Nuolatinio veikimo bioreaktoriuose jų kameros užpildymo metu į vidų patenka deguonis, kuris gali pražudyti be deguonies – anaerobinį – procesą vykdančius mikroorganizmus. Trijų pakopų bioreaktoriuje atsirandančioje tarpinėje kameroje maksimaliai išnyks deguonis ir į pagrindinę kamerą pateks masė be deguonies“, – pasakoja P. Baltrėnas. Šiam naujos kartos bioreaktoriui taip pat yra paduota paraiška Europos patentui, vykdomas Mokslo tarybos mokslo grupių projektas ir rengiama doktoranto disertacija. Tad mokslininkai mažųjų bioreaktorių tyrimus tęsia ir toliau. ■

Mažieji bioreaktoriai gamina biodujas iš atliekų

KTU: betonas iš pramonės atliekų

KTU tyrėjas Vytautas Bocullo

Norint pagaminti 1 t tradicinio, pasaulyje populiariausio betono rišamosios medžiagos – portlandcemenčio, į aplinką išsiskiria iki 1 t anglies dioksido (CO²). Skaičiuojama, kad bendrai pasaulyje cemento pramonė yra atsakinga už 7 proc. viso per metus išmetamo anglies dioksido kiekio. Atsižvelgdami į tai, Kauno technologijos universiteto mokslininkai ėmė ieškoti būdų, kaip tradicinį portlandcementį pakeisti kitomis rišamosiomis medžiagomis ir taip sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Pasak KTU Statybos ir architektūros

fakulteto tyrėjo Vytauto Bocullo, jiems pavyko sukurti medžiagą, kuri ne tik prilygsta tradiciniam portlandcemenčiui, bet ir yra atsparesnė rūgštims, stabili gaisro atveju ir mažai kinta žemose temperatūrose.

Didžiausias tokių rišiklių privalumas yra tas, kad jų gamybos metu galima utilizuoti didelį kiekį pramonės gamybos atliekų, kurių sudėtyje vyrauja aktyvi forma silicio ir aliuminio junginių. „Idėja, kad galima pagaminti betoną be cemento, atrodo revoliucinė. Dabar, po kelerių metų aktyvių tyrimų, pavyko pagaminti šarmu aktyvuotą betoną, kurio gniuždymo stipris siekė 55 MPa – toks kaip įprastojo beono stipris, o tradicinis portlandcementis jame pakeistas šarmu aktyvuotomis pramoninėmis atliekomis – lakiisiais pelenais“, – sako Vytautas.

Pasak jo, teoriškai galima panaudoti visas medžiagas, sudėtyje turinčias pakankamai silicio ir aliuminio junginių. Tad tam tinka ir aukštakrosnių šlakas ar metakaolinas – medžiaga, gaunama modifikuojant molio mineralą kaolitiną. Tradiciškai šios medžiagos nekietėtų ir tokio betono stiprio nepavyktų pasiekti, bet dėl specialaus šarminio tirpalo jos pradeda tirpti ir rištis tarsi tradicinis cementas. Pagal mišinio sudėtį gali susidaryti geopolimerinė arba šarmu aktyvuota gelinė medžiaga. Šarmais aktyvuotas betonas yra

kur kas atsparesnis ugnies ir rūgščių poveikiui. Dėl didesnio pH toks betonas geriau saugo ir armatūrą nuo korozijos.

Pasak V. Bocullo, šarmais aktyvuotas betonas gali daugelyje statybos sričių pakeisti tradicinį betoną. Šios medžiagos platesnį naudojimą iš dalies stabdo gajus įsitikinimas, kad medžiaga kietėja tik aukštesnėse temperatūrose, kas apribotų šarmais aktyvuoto betono panaudojimą tik gamyklose formuojamiems gaminiais. Iš tikrųjų tinkamai parinkus ir paruošus žaliavas bei aktyvatoriaus tirpalą, medžiaga gerai kietėja ir mums įprastoje (apie 20 C) temperatūroje. Tokio betono gamyboje ne tik išvengiama didelio išsiskyrusio anglies dioksido kiekio, bet ir sunaudojamos įvairios pramonės atliekos.

Nors pasaulyje jau pradėtas naudoti geopolimerinis ir šarmu aktyvuotas betonas, norint pagaminti tokią medžiagą Lietuvoje, reikia pritaikyti vietines žaliavas ir dažniausiai pramonėje susidarančias atliekas, siekiant išvengti pervežimo išlaidų ir kitų nepatogumų. „Tyrimuose bandome pritaikyti aliuminio fluorido gamybos atlieką – silikagelį, biokuro pelenus. Pastarųjų, vis plačiau naudojant biokurą, Lietuvoje sukaupiame vis daugiau. „Medžiagų paruošimas daugiausiai priklauso nuo pačios medžiagos, pavyzdžiui, anglies lakiuosius pelenus galima iškart

naudoti, lietuviškus biokuro pakuros pelenus dar reikia smulkinti iki cemento smulkumo. Siekiant pagerinti galutinio produkto savybes, galima sumaišyti kelias medžiagas. Žinoma, svarbu yra prieš tai medžiagas iširti, nustatyti cheminę sudėtį ir priemaišas, kad jos sukietėjusiam betone nekeltų pavojaus aplinkai ir neblogintų betono stiprumo savybių“, – pasakoja jaunasis mokslininkas.

KTU Statybos ir architektūros fakultete taip pat atliekami tyrimai su kitokių rūšių betono mišiniais. Tiriamas ypač stiprus, seifų gamybai tinkamas betonai, taip pat savaime atsinaujinantis betonai bei kitokie betono mišiniai, turintys įvairių savybių. ■

Naujojo betono stiprumo tyrimas. KTU nuotr.

VDU mokslininkai tirs miestų aplinkos ir gyventojų sveikatos sąveiką

Kaunas. Jono Petronio nuotr.

Vytauto Didžiojo universiteto tyrėjai su kolegomis iš Nyderlandų, Ispanijos, Italijos ir Slovėnijos ieškos sprendimų, kaip palaikyti ekologišką miestų aplinką. Jie laimėjo Europos Komisijos programos „Horizon 2020“ finansavimą. Tyrimai vyks penkiuose miestuose: Kaune, Barcelonoje, Liublianoje, Lukoje ir Utrechte. Bus vertinama transporto oro tarša, triukšmas, medienos deginimo teršalai, miesto planavimas ir mobilumas.

Pagrindinis projekto „Miestų sveikata, miestiečių aplinkos ir sveikatos moksliniai tyrimai“ tikslas – sukurti priemonę, kuri padėtų miestiečiams bendradarbiauti su mokslininkais, analizuojant aplinkos poveikį sveikatai. Bus sukurtas skaitmeninis modelis, kurio dėka susivienyti galės skirtingų

sričių ekspertai ir gyventojai. Pasak projekto vadovės, VDU Gamtos mokslų fakulteto profesorės Reginos Gražulevičienės, „paaiškėjus, kad nepalankūs miesto aplinkos veiksniai yra susiję su neigiamu poveikiu gyventojų sveikatai, išaugs gyventojų susirūpinimas aplinkos kokybe gyvenamuosiuose rajonuose, aplinkos triukšmu, oro tarša, žaliosiomis miesto erdvėmis“.

Projektas atitinka Europos Komisijos patvirtintą Darna judumo mieste koncepciją, kuri skatina valstybes pereiti prie ekologiškesnių ir darnesnių transporto priemonių naudojimo miestuose ir priemiesčiuose, didinti žaliųjų miesto erdvių prieinamumą, ugdyti pilietišką gyventojų požiūrį į supančią aplinką. Šiame tarptautiniame projekte miestų bendruomenių atstovai kviečiami

VDU Botanikos sodas. Giedriaus Dagio nuotr.

aktyviai bendradarbiauti su mokslininkais, verslininkais ir politikais. „Kaune atliekant bandomąjį tyrimą, bus siekiama nustatyti ryšį tarp miesto planavimo, gyventojų fizinio aktyvumo ir sveikatos. Projekto dalyviai įgis žinių, kaip vertinti miesto aplinkos riziką sveikatai“, – paaiškina mokslininkė.

Prof. Regina Gražulevičienė vadovaus vienam iš septynių projekte numatytų darbo paketų, kurių kiekvienas turės atskirus tikslus. Mokslininkės vadovaujamas darbo paketas bus skirtas įvertinti vietines miestiečių mokslines veiklas ir politikos rekomendacijas bei koordinuos atskirų konsorciumo dalyvių pastangas kuriant bandomuosius tyrimus, perkeltiant jų rezultatus į bendras rekomendacijas. Tarptautinio projekto koordinatorių yra Barcelonos pasaulio sveikatos institutas,

kuriam talkina partneriai: Vytauto Didžiojo universitetas, tyrimų bendrovė „Ideas for Change“ (Ispanija), Italijos epidemiologijos asociacija, Jozefo Stefano tyrimų institutas (Slovėnija), Utrechto universitetas ir Rizikos vertinimo mokslų institutas (Nyderlandai).

Projektas, kuris bus vykdomas trejus metus, finansuojamas iš Europos Komisijos „Horizon 2020“ Mokslo ir inovacijų programos lėšų. Mokslininkai jau dabar kviečia prie projekto prisijungti Kauno miesto bendruomenių atstovus, nevyriausybinės organizacijas, studentus, dirbančiuosius ir pensininkus, visus, norinčius dalyvauti kuriant bendrą mokslininkų ir Kauno gyventojų projektą. Daugiau informacijos teikia projekto vadybininkė, VDU docentė dr. Sandra Andrusaitytė (sandra.andrusaityte@vdu.lt).

Lietuvos slaugos istorija 1918–2018

Maloniam kviečiame į knygos „Lietuvos slaugos istorija 1918–2018“ sutiktuves, kurios įvyks 2018 m. lapkričio 14 d. (trečiadienį) 15 val. Lietuvos medicinos bibliotekoje (Kaštonų g. 7, Vilnius). Renginį ves bibliotekos direktorė Salvinija Kocienė. Koncertuos senosios muzikos ansamblis „Puelli vilnenses“ (vadovė Giedrė Strikilienė).

■ Atkelta iš 5 p.

darbo išliekamąją vertę. Balio Buračo fotografijose Lietuvos kraštovaizdis, piliakalniai, kasdienybės ir švenčių aplinkoje įamžinti mūsų žmonės tautiniais kostiumais puošė lietuvių laikraščių ir žurnalų puslapius.

Šiame leidinyje pateikta nemaža dalis Balio Buračo palikimo, skirto tautinių darbo papročių bei susijusių tradicijų aprašymui ir, svarbiausia, jų patraukliai ikonografijai. Skelbiama medžiaga parodo ne tik tų tradicijų savitumą bei grožį, bet ir mūsų civilizacijos

pažangą per praėjusį šimtmetį, nepaisant dviejų pasaulinių karų ir sunkios okupacijos. Knygoje itin gausu tarpukario Žemaitijos, ypač kupiškėnų, šiaulėnų, telšiškių, taip pat Aukštaitijos ir Dzūkijos gyventojų darbų, jų švenčių ir kitų tradicijų bei papročių Balio Buračo užrašytų aprašymų. Iš muziejuose ir archyvuose saugomų išlikusių maždaug 10 tūkst. negatyvų šiam leidiniui atrinkta per 400 retų, daugiausia iki šiol nepublikuotų nuotraukų, kurios sugrupuotos pagal pasirinktus tekstus.

NAUJOS KNYGOS

Aleksandro Stulginskio universitetas: „Iš Briuselio – gera žinia Lietuvai. Lieka tik laukti vietos valdžios sprendimų“

Laura Žemaitienė

Europos Komisija šiomis dienomis pristatė bioekonomikos plėtros strategiją, kurioje numatoma šiam sektoriui ateityje skirti tris kartus daugiau lėšų nei šiuo programiniu laikotarpiu – 10 mlrd. eurų. Bendrijos „žaliaisiais plaučiais“ laikomai Lietuvai tai yra ypač gera žinia. Tik klausimas, kaip sugebėsime ja pasinaudoti.

Bioekonomika apima tvarią atsinaujinančių biologinių išteklių gamybą ir tų išteklių bei atliekų perdirbimą į pridėtinę vertę turinčius produktus, tokius kaip bioenergija, maistas, pašarai ir patys įvairiausi bioproduktai, kurių gamyboje naudojamos biologinės kilmės žaliavos. Tai sudaro prielaidas Lietuvoje plėtoti mokslinius tyrimus, kurti ir gaminti inovatyvius produktus.

Pagrindinis bioekonomikos variklis – žemės ūkis ir miškininkystė. Šiems sektoriams specialistus rengiančio Aleksandro Stulginskio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto dekanė profesorė Astrida Miceikienė neabejoja, kad Lietuvos agroverslui ir šios srities mokslui Europos Komisijos strateginis sprendimas kurti tvarią Europą, vystant bioekonomiką, atveria galimybes naujam šuoliui, nes atsinaujinančių gamtinių išteklių poreikis Europoje ir pasaulyje dėl to pastebimai auga.

ASU mokslininkai ekonomistai dar pernai parengė Lietuvos bioekonomikos plėtros galimybių studiją, kuri gali būti tvirtas pamatas tolesnei bioekonomikos strategijai įgyvendinti ir šios srities mokslui plėtoti. Didelė dalis ES valstybių jau yra pasitvirtinusios savo nacionalines bioekonomikos plėtros strategijas. Deja, Lietuvos tarp jų kol kas nėra. Tačiau A. Miceikienė pastebi, kad Bendrijos strategija turėtų paskatinti ir mūsų šalies Vyriausybę sparčiau žengti atitinkamus žingsnius bioekonomikoje.

Lietuvos atstovas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete Mindaugas Maciulevičius

To nedaryti būtų klaida, turint omenyje vien gerokai augantį finansavimą. ES ir dabar finansuoja tvarių, įtraukusių ir žiedinę biologinę ekonomiką pagrįstų biologinių sprendimų ieškojimą, bandymus ir diegimą. Pagal dabartinę ES finansavimo programą „Horizontas 2020“, tam skirta 3,85 mlrd. eurų. Europos Komisija siūlo 2021–2027 m. programai „Europos horizontas“ skirti 10 mlrd. eurų maisto ir gamtos ištekliams, įskaitant bioekonomiką.

Lietuvos atstovas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete Mindaugas Maciulevičius taip pat neabejoja, kad bioekonomikos plėtojimas mūsų šaliai ne tik naudingas, bet ir būtinas: „Tebesame grūdų ir žaliavinės medienos eksportuotojai, užuot vietoje perdirbė šį gamtos turtą į aukštesnę pridėtinę vertę turinčius produktus, jau ne kalbant apie antrines biologines žaliavas, kurių nesugebame panaudoti. Svarbu tai, kad, plėtojant bioekonomiką, pramonės įmonės ateitį į Lietuvos regionus, kurių dauguma šiuo metu išgyvena socialinę atskirtį.“ Bioekonomikos diegimo svarbą komentuojantis pašnekovas neabejoja, kad verslas tokiam žingsniui turi būti motyvuojamas. Todėl tam pirmiausia reikia priimti atitinkamus politinius sprendimus: patvirtinti nacionalinę bioekonomikos vystymo strategiją, pakoreguoti teisės aktus ir pašalinti biu-

Ekonomikos ir vadybos fakulteto dekanė profesorė Astrida Miceikienė

rokratines kliūtis inovatyvių verslų kūrimui. M. Maciulevičius atkreipia dėmesį ir į tai, kad bioekonomika naują iššūkį kelia ir visuomenei. Tenka apsispręsti, kokį produktą rinktis – pagamintą iš iškastinės žaliavos ar iš žaliosios masės, nes pastarasis produktas gali ir nebūti pigesnis. Todėl būtinas visuomenės švietimas, skleidžiant žinią, kad už tvarios aplinkos kūrimą esame atsakingi visi.

IŠKILIŲ ASMENYBIŲ GALERIJOJE

Mažosios Lietuvos mokytojas Martynas Emilis Nauburas

Kęstutis Pulokas

Pabaiga. Pradžia – Nr. 18

Šiomet yra dvi žymaus Mažosios Lietuvos ir išeivijos kultūros bei visuomenės veikėjo Martyno Emilio Nauburo sukaktys: minime jo 120-ąsias gimimo ir 45-ąsias mirties metines.

Martynas Emilis Nauburas gimė 1898 m. vasario 5 d. Laugaliuose (Katyčių vls., Tilžės aps.). 1921 m. baigė Klaipėdos mokytojų seminariją. Dvejus metus mokytojavo dviklasėje Traksėdžių (Gaidelių vls., Šilokarčemos aps.) mokykloje, o nuo 1923 m. spalio

Martynas ir Marija Nauburai (1972 m.)

15 d. iki 1927 m. gegužės 1 d. – Smalininkų vokiškoje mokykloje. 1927–1934 m. dirbo Klaipėdos mokytojų seminarijoje ir papildomai studijavo Karaliaučiaus ir Berlyno uni-

versitetuose. 1930 m. išlaikė specialius egzaminus gimnazijos mokytojo cenzui įgyti. Nuo 1933 m. dėstė Klaipėdos spartesniojoje mokykloje, o nuo 1935 m. – Klaipėdos krašto pedagoginiame institute, kuriame skaitė istorijos, geografijos ir lietuvių kalbos kursus. Su mokiniais vykdė archeologinius kasinėjimus Laistų piliakalnyje, Rimkų ir Šernų pilkapiuose, spaudoje paskelbė mokslinių straipsnių. Jo sukaupti ir aprašyti eksponatai papildė Klaipėdos „Aukuro“ draugijos muziejų, kuriam 1930–1939 m. pakaitomis su Adomu Braku ir vadovavo.

Klaipėdos krašto liaudies mokykloms M. E. Nauburas 1932 m. parengė ir 1934 m. išleido dėstomųjų dalykų programas su plačiais metodiniais paaiškinimais. 1932 m. lietuvių ir vokiečių kalbomis išleido „Pilietybės mokslo vadovėlį“, o 1936 m. – mokomąją knygą „Kas piliečiui žinotina“. Šiuose leidiniuose jis išdėstė esmines krašto gyventojų teises ir pareigas, turto įgijimo ir paveldėjimo klausimus, apibūdino administracinius teritorinius vienetų, Klaipėdos kraštą traktuodamas kaip integralią Lietuvos Respublikos dalį. Moksleivius ragino rašyti šeimų kronikas.

1939 m. kovo 23 d. Klaipėdos kraštą prijungus prie Vokietijos, M. E. Nauburas pasitraukė į Didžiąją Lietuvą, 1940–1944 m. vadovavo į Palangą persikėlusiai Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijai. Artėjant antrajai sovietų okupacijai, kaip ir tūkstančiai Lietuvos piliečių, pasitraukė į Vokietiją. Lietuvių karo pabėgėlių stovykloje Augsburgėje

Martynas Emilis Nauburas (1898–1973)

(Bavarija) įsteigė gimnaziją, 1945–1949 m. buvo jos vicedirektorius ir direktorius.

1949 m. Martynas Emilis Nauburas persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas ir įsikūrė Čikagoje. 1950–1952 m. buvo Mažosios Lietuvos bičiulių draugijos Čikagoje vicepirmininkas, 1951–1953 m. – Mažosios Lietuvos lietuvių draugijos pirmininkas. 1953 m. išrinktas į Mažosios Lietuvos rezistencinio sąjūdžio valdybą. Drauge su kitais 1952 m. įsteigė Čikagos lietuvių evangelikų liuteronų „Tėviškės“ parapiją, o 1953–1958 m. buvo šios parapijos tarybos pirmininkas. 1957 m. gruodžio 15 d. su bendraminčiais Čikagoje įsteigė Lietuvių istorijos draugiją. Buvo išrinktas jos valdybos nariu, vėliau –

Viena pirmųjų Čikagos „Tėviškės“ parapijos tarybų. Iš kairės sėdi: kun. Martynas Preikšaitis, pirmininkas Martynas E. Nauburas, Marija Žvilienė, Jonas Skvirblys, kun. Ansas Trakis. Stovi: Kurtas Vėlius, F. Mikaitis, O. Mikaitis, E. Šrėderis, Algirdas Jonušaitis, Jurgis Kasiulis, Jonas Žemaitaitis ir Jonas Galinaitis

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO IR PASAULIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS KOMISIJOS REZOLIUCIJOS, priimtos 2018 m. spalio 11 d. Vilniuje

1. Rezoliucija dėl pasaulio lietuvių balsavimo organizavimo rinkimuose

Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisija,

<...> atkreipdama dėmesį, kad užsienyje gyvenantys Lietuvos Respublikos piliečiai, registruodamiesi 2016 metų Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose, susidūrė su techninėmis registracijos sistemos problemomis, prašo Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos užtikrinti, kad registracijos sistema veiktų be trukdžių, rinkėjas gautų patvirtinimą apie sėkmingą registraciją ir nebūtų sudaromos kliūtys Lietuvos Respublikos piliečiams balsuoti.

2. Rezoliucija dėl atskiros rinkimų apygardos sudarymo

<...> atkreipdama dėmesį, kad užsienyje gyvenantys Lietuvos Respublikos piliečiai vis aktyviau dalyvauja Lietuvoje vykstančiuose rinkimuose balsuodami Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, prašo Lietuvos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos rasti galimybę sudaryti atskirą rinkimų apygardą, skirtą tik užsienyje gyvenantiems lietuviams.

3. Rezoliucija dėl diasporos vaidmens pristatymo bendrojo ugdymo programoje

<...> atkreipdama dėmesį, kad diasporos vaidmuo Lietuvos istorijos, geografijos, lietuvių kalbos, meno ir literatūros raidoje nėra pakankamai reprezentuojamas bendrojo ugdymo programoje, pabrėždama didelį jos indėlį į Lietuvos mokslo, kultūros ir politikos raidą, siūlo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai užtikrinti proporcingą ir visapusišką diasporos vaidmens pristatymą atnaujintoje Lietuvos Respublikos bendrojo ugdymo programoje ir vadovėliuose.

4. Rezoliucija dėl gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo

<...> atkreipdama dėmesį, kad vis dar nėra išspręstas klausimas dėl gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo ir kad iki šiol nėra paskelbtas numatomas referendumas dėl pilietybės išsaugojimo, prašo Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Prezidentės visomis galimomis priemonėmis kuo greičiau spręsti klausimą dėl gimimu įgytos teisės į Lietuvos Respublikos pilietybę išsaugojimo formos;

- prašo Lietuvos Respublikos Vyriausybės imtis strateginių veiksmų, kad būtų užtikrintas gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimas, taip pat šviesti ir sutelkti visą visuomenę Lietuvoje ir už jos ribų bei numatyti tinkamą šią veiklą koordinuojančių valstybės institucijų ir nevyriausybinį organizacijų finansavimą, rengiantis numatomam referendumui dėl pilietybės išsaugojimo.

5. Rezoliucija dėl programos „Globali Lietuva“ ateities vizijos

<...> atkreipdama dėmesį į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 30 d. nutarimu patvirtintoje „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011–2019 metų programoje paskelbtus teiginius, kad globali Lietuva yra Lietuvoje ir užsienyje gyvenanti Lietuvos tauta, jungiama bendros lietuviškosios tapatybės ir istorinės atminties ir veikiama globalizacijos procesų, verčiančių ieškoti būdų, kaip šiomis sąlygomis išlaikyti lietuvių tautinį tapatumą, ir kurios sampratą pirmiausia turi formuoti Lietuvos švietimo politika, prašo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos, kuriančios ir puoselėjančios lietuvių tautinį tapatumą, į Švietimo ir mokslo ministerijos 2018–2020 m. strateginį veiklos planą įtraukti šias veiklas:

- 1) sudaryti konkrečias galimybes būsimiems mokytojams universitetuose įgyti etninės kultūros specialybę;
- 2) sudaryti galimybę mokytojams įgyti papildomą kvalifikaciją etninės kultūros mokymui;

3) į mokyimo planus įtraukti etninės kultūros kursą, kaip pasirenkamą dalyką, vyresniųjų klasių moksleiviams, o pradinėse klasėse siekti privalomo etnokultūros ugdymo;

4) paskirti etninės kultūros ugdymą mokyklose ir universitetuose kuruojančią ministerijos vadovybę pareigūną.

6. Rezoliucija dėl sveikatos stiprinimo politikos ir sveikos gyvensenos idėjų sklaidos

<...> įvertinusi Lietuvos gyventojų sveikatos problemas ir raidos tendencijas, medicinos pasiekimus ir sveikos gyvensenos skatinimo galimybes, pažymėdama, kad Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinta Lietuvos nacionalinė sveikatos koncepcija ir Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategija turi būti aktyviau įgyvendinamos, o sveikatos tausojimas ir stiprinimas turi būti vienas svarbiausių valstybės sveikatos politikos prioritetų, siūlo Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

- 1) parengti ir patvirtinti Sveikos gyvensenos skatinimo strategiją;
 - 2) apsarstyti galimybes, priemones ir būdus pristatyti užsieniui Lietuvą kaip sveikatai palankią šalį ir populiarinti sveikos gyvensenos idėjų sklaidą tarptautiniu lygiu,
- prašo Lietuvos Respublikos Seimą organizuoti diskusiją Seimo posėdyje sveikatos politikos problemoms aptarti ir apsvarstyti galimybę pasirašyti politinių partijų susitarimą dėl sveikatos tausojimo bei stiprinimo politikos įgyvendinimo.

7. Rezoliucija dėl pasirengimo 2019 m. minėti Pasaulio lietuvių metus

<...> atsižvelgdama į tai, kad 2019 metai paskelbti Pasaulio lietuvių metais, kurias minėdama Pasaulio lietuvių bendruomenė planuoja organizuoti Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumą; pabrėždama šio renginio istorinę svarbą Lietuvos ir diasporos kultūros, mokslo ir politikos veiklai bei didžiulį potencialą Lietuvos ateities raidai, prašo Lietuvos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės rasti galimybę skirti reikiamą tikslinių lėšų šiam ir kitiems Pasaulio lietuvių metų programos

renginiams finansuoti iš 2019 m. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.

8. Rezoliucija dėl priešiškos propagandos, kibernetinių atakų užkardymo ir reagavimo priemonių veiksmų plano ir jo įgyvendinimo

<...> atkreipdama dėmesį į šiuolaikinėje informacinėje erdvėje kylančius pavojus ir grėsmes, taip pat į faktą, kad užsienyje gyvenantys lietuviai yra viena labiausiai pažeidžiamų grupių informacinio atsparumo bei išorinio poveikio požiūriu, prašo Lietuvos Respublikos Seimą inicijuoti teisės aktų priėmimą, siekiant sukurti specialių priemonių programą, leidžiančią atpažinti, užkardyti ir tinkamai reaguoti į kibernetines bei propagandines atakas, siekiančias paveikti Lietuvoje ir užsienyje gyvenančius lietuvius, ypatingą dėmesį skiriant prevenciniam užkardymui ir išankstiniam grėsmių atpažinimui;

- kviečia Lietuvos Respublikos Vyriausybę:

- 1) pasitelkti nepriklausomus Lietuvos ir užsienio šalių viešųjų ryšių, socialinių tinklų, internetinės žiniasklaidos ir politinių technologijų procesų valdymo srities ekspertus;
 - 2) įvertinti jai pavaldžiose institucijose naudojamos abejonių keliančios programinės įrangos pavojus ir ją atnaujinti, jeigu tokie įtarimai pasitvirtintų;
- ragina Lietuvos Respublikos vyriausiąją rinkimų komisiją užtikrinti technologinį saugumą rinkimų metu;
- kviečia Pasaulio lietuvių bendruomenės ir atskirų kraštų lietuvių bendruomenių atstovus aktyviai įsitraukti į parengiamųjų darbų, skirtų prevenciniam užkardymui ir išankstinio grėsmių atpažinimo vykdymui, procesą.

Komisijos pirmininkai
Antanas Vinkus
Rimvydas Baltaduonis

Redakcijos pastaba: šios rezoliucijos skelbiamos sutrumpintai, akcentuojant Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos nutarimus. ■

Mažosios Lietuvos mokytojas Martynas Emilis Nauburas

Klaipėdiečiai mokytojai Martynas Emilis Nauburas ir Martynas Gelžinis Čikagoje 1973 m. sausio 15 d. Išėjijios evangelikų liuteronų žurnalo „Svečias“ nuotraukos

■ Atkelta iš 10 p.

vicepirmininku. Priklausė draugijos neperi-
odinio žurnalo „Tautos praeitis“ redakcijai.

Daugelį metų M. E. Nauburas buvo Čikagoje leisto vokiečių mėnesinio žurnalo „Die Hausfrau“ („Namų šeimininkė“) redaktorius. Aktyviai bendradarbiavo lietuvių išėjijios spaudoje, parašė apie 400 straipsnių Mažosios Lietuvos istorijos ir etnografijos klausimais Bostono Lietuvių enciklopedijai, parengė keletą knygų, skaitė paskaitas. Aktyviai darbavosi ir Lietuvių evangelikų taryboje. 1973 m. birželio 24 d., artėjant Europos saugumo ir bendradarbiavimo

konferencijos sesijai Helsinkyje, kartu su liuteronų kunigais Ansu Trakiu ir Jonu Juozupaičiu, metodistų kunigu Kostu Burbuliu ir reformatų kunigu Stasiu Neimanu pasirašė JAV prezidentui Ričardui Niksonui skirtą kreipimąsi, kuriame priminė Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos klausimą ir prašė JAV pagalbos.

1973 m. rugpjūčio 21 d. Čikagoje leidžiamas lietuvių dienraštis „Draugas“ pranešė, kad „rugsjūčio 17 d. apie 5 valandą vakaro kryžkelėje prie 127-ojo kelio ir So. Cicero gatvės automobilų katastrofoje buvo mirtinai sužeistas žinomas istorikas ir pedagogas Emilis Martynas Nauburas. Tą pačią dieną

10 val. jis mirė ligoninėje. Drauge su juo važiavusi žmona dar be sąmonės“. Po atsisveikinimo „Tėviškės“ parapijos bažnyčioje, Martynas Emilis Nauburas 1973 m. rugpjūčio 22 d. iškilmingai palaidotas Čikagos lietuvių tautinėse kapinėse.

Rugsėjo 15 d. minėtame dienraštyje buvo pranešta, kad „Marija Nauburienė, a. a. M. E. Nauburo, Mažosios Lietuvos kovotojo už lietuvių teises, žmona, po skaudžios automobilio nelaimės pamažu sveiksta Christ Community ligoninėje“. Avariją išgyvenusi Marija Nauburienė (Langytė) dar ilgus metus aktyviai dalyvavo „Tėviškės“ parapijos veikloje. ■

IN MEMORIAM

Valerija Aurylienė (1927–2018)

Ilgametė VVPI prorektorė Valerija Aurylienė liks bendradarbių ir studentų atmintyje

Šių metų spalį pradėjus aštuonioliktą dieną, rudens variu besidengiant beržams, tyliu spalio taku eidama 92-uosius metus, palikdama mums negėstančią gerumo ir vilties šviesą, Amžinybėn iškeliavo ilgametė Vilniaus pedagoginio instituto (Lietuvos edukologijos universiteto) prorektorė Valerija Aurylienė (Tamoševičiūtė). Netektis peržengė slenkstį Vilniaus Antakalnio klinikoje, kurioje Močiutę globojo ir gydė jos vyriausioji vaikaitė gydytoja Asta.

Valerija Tamoševičiūtė gimė, augo ir į mokslo vieškelį pasuko Rokiškio krašte, kur miškuose auga didžiausios Lietuvoje pušys, o vaikus moko, kaip sakydavo akad. Paulius Slavėnas, pedagogai iš Olimpo. Baigusi pradžios mokyklą gimtajame Kriaunėnų kaime, Valerija toliau mokėsi Noreikiuose, o po šešių klasių – Rokiškio mergaičių gimnazijoje, vėliau pervardintoje antrąja vidurine mokykla. 1947 m. ją baigusi Valerija išvyko studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros į Vilniaus universitetą.

Tačiau pasikeitus tėvų šeimos galimybėms, po dvejų metų ji sugrįžo į gimtąjį rajoną ir pradėjo mokytojauti Rokiškio pirmojoje vidurinėje mokykloje, kartu tęsdama lituanistikos studijas Vilniaus pedagoginiame institute. Jaunoji pedagogė, pelniusi aukštą profesinę reputaciją, po metų buvo paskirta šios mokyklos direktore. Netrukus tikrinti jos vadovaujamos mokyklos atvyko Švietimo ministerijos komisija, kurioje buvo ir inspektorius Vincas Auryla. 1952 m. Rokiškyje dzūkas Vincas ir aukštaitė Valerija sumainė aukso žiedus.

Baigusi studijas, nuo 1954 m. rudens ji pradėjo darbą instituto lietuvių kalbos katedros asistente. Tais pačiais metais išrinkta į VPI Tarybą. 1962 m. lapkričio 22 d. buvo paskirta VPI neakivaizdinio mokymo reikalų prorektore ir šias pareigas ėjo net 25 metus. Vėliau V. Aurylienė dirbo instituto Pedagogikos katedroje vyr. dėstytoja, docente. Į užtarnautą poilsį išleista 1994 m. rugpjūčio 24 d.

Pasižymėjusi švelniu būdu, pačiomis aukščiausiomis darnaus bendravimo su žmonėmis savybėmis ir išskirtiniais empatiškumo gebėjimais, prorektorė visur buvo sutinkama kaip puiki švietimo organizatorė, suderinanti tarnybinių atsakomybę su tiesiog motiniška studentų globa. Dirbdama pedagoginiame institute (vėliau – universitete) atsakingą administracinį darbą, V. Aurylienė taip pat sėkmingai vadovavo studentų pedagoginei praktikai, skaitė pedagogikos istorijos paskaitas, palaikė ryšius su mokytojais, skaitė pranešimus metodinėse dėstytojų ir mokytojų konferencijose, dalyvavo įvairiuose mokslo renginiuose.

Pati giliausia mūsų užuojauta velionės artimiesiems ir šeimos nariams: marčiai Daivai, anūkams Astai, Laimonui, Linai. Buvę kolegos prisimins Valeriją, kaip labai jautrią, pareigingą ir atsakingai į savo darbą žiūrinčią asmenybę. Jos gerumas buvo didelė dovana visiems, su ja bendravusiems. Lietuvos edukologijos universiteto Alumnų draugijos bendruomenė

Laima Liudvika Griciūtė (1926–2018)

Nacionalinio vėžio instituto bendruomenė liūdi netekusi vienos žymiausių Lietuvos onkologijos mokslo atstovių – profesorės Laimos Liudvikos Griciūtės. Ji buvo Lietuvos eksperimentinės onkologijos kūrėja ir puoselėtoja, vėžio prevencijos Lietuvoje iniciatorė, vėžio kontrolės organizatorė ir sveikos gyvensenos propaguotoja. Mokslininkės keliu ji pasuko todėl, kad buvo įsitikinusi – mokslininko ieškojimai ir atradimai yra tie šaltiniai, iš kurių galima pasisemti išminties, pasiryžimo ir ištvėrmės, kuriant savąjį gyvenimo pastatą.

Kiekvienas prof. L. L. Griciūtės nueitas mokslinės veiklos etapas pagrįstas tarptautiniu patyrimu ir ilgamečio eksperimentinio darbo rezultatais. Vėžio atsiradimą ir jo vystymąsi modifikuojančių veiksnių tyrimai yra svarbūs, ne tik siekiant geriau suprasti vėžio atsiradimo mechanizmus, bet ir numatyti būdus, kaip juos stabdyti. Gauti rezultatai atvėrė kelius antikancerogenezės ir vėžio chemoprolifaktikos plėtrai Lietuvoje. Savo originalumu išsiskiria profesorės atlikti veiksnių, darančių įtaką piktybinių navikų histogenezei, tyrimai. Jos išvados, gautos eksperimentuojant su gyvūnais, rodo teorinės onkologijos svarbą praktinei medicinai.

Profesorė L. L. Griciūtė buvo tarptautinio bendradarbiavimo vėžio tyrimų srityje pradininkė Lietuvoje. 1967 m. jai buvo paskirta

Tarptautinio vėžio tyrimo centro stipendija. Vienerius metus ji stažavosi Radžio instituto Genetikos laboratorijoje Paryžiuje. Po to prabėgo šešeri įtempto darbo metai Tarptautiniame vėžio tyrimo centre Lione. Čia ji vadovavo Aplinkos kancerogenų skyriui.

Profesorei grįžus į Lietuvą, šios srities tyrimai buvo tęsiami. Vadovaujant prof. L. L. Griciūtei ir bendradarbiaujant su Lietuvos fizikos instituto Atmosferos užterštumo tyrimų laboratorija, sudaryti 44 Lietuvos administracinių rajonų žemėlapiai, kuriuose parodytas šių rajonų atmosferos oro užterštumas ubikvistiniais kancerogenais. Epidemiologams pavyko nustatyti, kad sergamumas plaučių, odos ir gerklų vėžiu priklauso nuo aplinkos užterštumo benz(a)pirenu.

Nuo 1980 m. profesorė dvejus metus dirbo Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos Epidemiologijos ir higienos instituto direktoriaus pavaduotoja mokslui, 1982–1990 m. – Onkologijos mokslo tyrimo instituto direktore, vėliau Lietuvos onkologijos centro direktoriaus pavaduotoja mokslui. Jos pastangomis Institute įkurta Vėžio profilaktikos laboratorija, vėliau pavadinta Aplinkos kancerogenų laboratorija.

Profesorė Laima Liudvika Griciūtė ilgus metus vadovavo bendrai Vilniaus universiteto Lazerinių tyrimų centro, Biochemijos ir biofizikos katedros, Kauno technologijos universiteto ir Lietuvos onkologijos centro mokslo programai „Lazerinė fotosensibilizacija navikų terapijoje“. Netrukus šis metodas buvo įdiegtas į onkologijos kliniką. Už fotodinaminės navikų terapijos krypties darbų ciklą prof. L. L. Griciūtei ir bendraautoriams

1993 m. buvo įteikta JAV mokslininko T. Maimano premija, o 2003 m. – Lietuvos mokslo premija.

Profesorės darbai sveikos gyvensenos klausimais sustiprino dėmesį vėžio prevencijai Lietuvoje. Profesorės erudicija buvo įvertinta ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos šalyse – profesorė dirbo, koreguojant 2003 m. Europos kodeksą prieš vėžį. Jos ilgų metų darbas sveikos gyvensenos klausimais ir jų nuolatinis populiarinimas paskatino vėžio prevencijos atsiradimą Lietuvoje. Prof. L. L. Griciūtės visuomeninė veikla, jos patarimai, gausūs interviu žiniasklaidoje, nuomonė, išsakytą susitikimuose su gyventojais ir pacientus vienijančių organizacijų renginiuose, suteikė nemažai optimizmo ir stiprybės, įveikiant viešojoje erdvėje vėžio temas „tabu“, o kiekvienam žmogui individualiai padėjo sumažinti vėžio diagnozės baimę.

Už atsidavimą Lietuvos onkologijai ir savo mokiniams profesorei skirti žurnalo „Moteris“ (2009) ir medicinos savaitraščio „Lietuvos sveikata“ (2011) specialūs apdovanojimai „Už gyvenimo nuopelnus“. Visus, pažinojusius profesorę, žavėjo jos analitinis protas, kuklumas ir tolerancija. Nacionalinio vėžio instituto bendruomenė reiškia užuojautą profesorės Laimos Liudvikos Griciūtės šeimai ir artimiesiems.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.